

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ТУРИЗМУ

СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ КРАЇН
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
молодих учених та студентів
(17–18 лютого 2012 р.)

У п'яти томах

Том 2
Державне регулювання
економічного розвитку країн світу

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2012

УДК 336
ББК 65.01
С 83

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Поляков М. В. – ректор ДНУ ім. О. Гончара, д.ф-м.н., професор.

Члени організаційного комітету:

Сазонець І. Л. – декан ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, д.е.н., професор,

Мешко Н. П. – в.о. зав. кафедрою менеджменту та туризму ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, д.е.н., професор,

Джусов О. А. – професор кафедри менеджменту та туризму ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, к.е.н.,

Чабаненко Ж. М. – доцент кафедри менеджменту та туризму ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, к.е.н.;

Пирог О. В. – Голова Ради молодих учених ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, к.е.н.;

Нямещук А. В. – доцент кафедри менеджменту та туризму, заступник декана з наукової роботи ФМЕ ДНУ ім. О. Гончара, к.е.н.

С 83 Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : *матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів, 17-18 лют. 2012 р.* : У 5 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2012.

ISBN 978-617-645-027-6

Т. 2. Державне регулювання економічного розвитку країн світу. – 2012. – 100 с.

ISBN 978-617-645-029-0

У збірнику надруковано матеріали науково-практичної конференції молодих учених та студентів, яка відбулася 17–18 лютого 2012 року в Палаці студентів ім. Ю.Гагаріна Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара.

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-617-645-027-6
ISBN 978-617-645-029-0 (Т. 2)

© Авторський колектив, 2012

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

К.ю.н. Баклан О.В.

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ СПРИЯННЯ ЗАЛУЧЕННЮ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Під впливом сучасних змін у системі виконавчої влади, при визначенні належного правового становища багатьох керованих суб'єктів, поступово змінюється розуміння змісту та сутності методів державного управління (наприклад, суттєве посилення самостійності підприємств в адміністративно-правових відносинах; певне розширення адміністративно-правових договірних зв'язків між суб'єктами підприємництва у сфері публічного управління та ін.). У цьому контексті особливо вагоме значення у часовому вимірі має перехід від планово-адміністративної до ринкової економіки [див., наприклад, 1, 2]. Сучасне державне управління (регулювання) підприємством (економікою в цілому) виявляється не стільки у формі прямого командного впливу, скільки у різних за змістом засобах та формах регулювання. Водночас є сфери, де виконавча влада традиційно застосовує одночасно заходи як прямого владно-розпорядчого впливу, так і регулювання [3; 4, с. 225], до яких, безумовно, відноситься і сфера підприємства.

Адміністративно-правове сприяння залученню інвестицій у сферу підприємництва, на наш погляд, є одним з найбільш дієвих засобів адміністративно-правового регулювання підприємництва та оздоровлення економіки країн, які встають на шлях позитивних змін. Уявити сферу ефективного підприємництва сучасної країни без інвестицій практично не можливо, як мабуть побудувати масштабах країни сучасне підприємництво шляхом організації лише натурального (внутрішнього) господарства. Навіть такі високорозвинені держави як

США, Велика Британія, Японія, ФРН, Франція та інші, широко користуються іноземними інвестиціями для економічного розвитку [5, с. 297].

Ефективна перебудова в сфері підприємництва як матеріальної основи економіки, дійсно якісне реформування національного виробництва у всіх галузях суспільного життя неможливо без потужного інвестування у всіх можливих формах та способах. Чим швидше відбувається процес інвестування, тим більша вигодність становлення конкурентноздатного вітчизняного підприємництва (економіки).

Нині підприємництво (економіка) нашої країни потребує різних видів інвестицій, за які Україні потрібно постійно боротись з іншими країнами, які також намагаються залучити капіталовкладення у власну економіку для розвитку підприємництва. Тому законодавчі органи та органи публічного управління для залучення інвесторів повинні створювати стабільні інвестиційно-сприятливі умови. Особливо це стосується гарантій, які б давали інвесторам можливість реального захисту наданих їм вітчизняним законодавством прав, свобод та інтересів у підприємницької діяльності.

Особливістю адміністративно-правового регулювання (сприяння) залученню інвестицій у сферу підприємництва є те, що цей різновид державного впливу на певне коло суспільних відносин здійснюється як за допомогою національного законодавства так і завдяки застосуванню та дотриманню міжнародного законодавства: двосторонніх договорів про сприяння і взаємний захист інвестицій та багатосторонніх договорів, пов'язаних з діяльністю міжнародних інституцій, таких як Вашингтонська конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 травня 1965 р. і Сеульська конвенція про заснування Багатостороннього Агентства по гарантіях інвестицій 1985 р.

Спробуємо висловити деякі власні думки з приводу адміністративно-правового сприяння залученню інвестицій у сферу підприємництва.

Щодо практичних рекомендацій стосовно визначення дійсно пріоритетних галузей економіки (видів підприємництва та об'єктів інвестування), які мають відповідати стратегічним національним інтересам держави та як локомотив

втягнути решту вітчизняних галузей економіки (видів підприємництва) на якісно-новий рівень функціонування, автор вважає очевидними наступні зміни та доповнення до ст. 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [6, ст.1], а саме:

- у назві цієї норми «Визначення і мета створення спеціальної (вільної) економічної зони» вважаємо за необхідне та доцільне додати слово «завдання»;
- у змісті пропонується наступне доповнення: «Завдання щодо створення спеціальних (вільних) економічних зон визначаються в законі для кожної спеціальної (вільної) економічної зони окремо».

Варто також зауважити, що стан адміністративно-правового регулювання в сфері підприємництва ніяким чином не може бути покращено (зокрема шляхом застосування адміністративно-примусових заходів) за допомогою прийняття юридичних норм, що містяться у Главі 11, 12 Податкового Кодексу України (які можуть бути предметом окремого критичного аналізу, тому що лише поверховий погляд на юридичну конструкцію деяких з згаданих норм засвідчує суттєві недоліки їх побудови) [7]. Зокрема статті 120, ст.120.1, 123 та деякі інші підлягають ретельно виваженому перегляду та корегуванню відповідно до Конституції і законів України.

Список використаних джерел:

1. Бельский К.С. Феноменология административного права / К.С. Бельский. – Смоленск: Изд-во СГУ, 1995. – 143 с.
2. Бельский К.С. К вопросу о предмете административного права / К.С. Бельский // Государство и право. – 1997. – № 11. – С. 14-21.
3. Андреевский И. Русское государственное право: т.1, Введение, Ч. 1: О правительстве / И. Андреевский. – СПб., М.: Изд. М.О. Вольфа, 1966. – 496 с.
4. Калюжний Р.А. Методи державного управління. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2-х т.: Т. 1. Загальна частина / Р.А. Калюжний; ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). — К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.
5. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні: навч. посіб. / В.Б. Авер'янов, В.В. Цветков, Ю.С. Шемшученко; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 431 с.
6. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 № 2673-ХІІ зі змінами від 19.01.2006: за станом на 20.01.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 676.; Відомості Верховної Ради України 2006, № 22, ст. 184.
7. Налоговый кодекс Украины: по состоянию на 2.12.2010 / Все о бухгалтерском учете. – 3.01.2011 (1758-1760). – № 1–3.

Берідзе Н.Н.

*Інститут міжнародних відносин Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, Україна*

ЕКСПАНСІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Міжнародна економічна безпека являє собою такий стан світового господарства й міжнародних економічних відносин, при якому забезпечується стабільний економічний розвиток держав і створюються умови для взаємовигідного економічного співробітництва. Система міжнародної економічної безпеки покликана відгородити державу від таких загроз, як стихійне погіршення умов світового економічного розвитку; небажані наслідки економічних рішень, прийнятих без узгодження між країнами; свідомо економічна агресія з боку інших держав; негативні економічні наслідки для окремих держав, викликані транснаціональною злочинністю.

У кожній державі має місце певне розбалансування в економічному розвитку регіонів, що є джерелом напруженості в державі. Якщо збільшити його до певної межі, почнуться суттєві негаразди. Між регіонами виникатимуть або загострюватимуться суперечності, протистояння, конкуренція. Відомо, що інтереси регіонів лобіюють у вищих законодавчих та виконавчих органах влади. За зазначених умов лобіювання збільшується, протистояння загострюються. Країна відчуває дисбаланс, що загострює внутріполітичну кризу. Все це суттєво підриває конкурентоспроможність держави на зовнішньополітичній арені та на світових ринках.

Оптимізація включення окремої країни до світогосподарського процесу — це насамперед пошук ефективної та динамічної моделі макроекономічної рівноваги, віднайдення простору для прийняття на центральному управлінському рівні об'єктивних критеріїв регулювання виробничої сфери, засобів обігу у національному масштабі [1]. Тому, враховуючи наведені системні взаємні зв'язки між державою як суб'єктом регулювання міжнародних економічних відносин та сферою останніх як субстанцією, що здійснює різнохарактерні впливи на

національні економіки, в економічній теорії та у регулятивній практиці було обґрунтовано та апробовано чимало моделей відкритих економічних систем, серед яких одне з провідних місць посідає економічна експансія.

Експансія – це процес, спрямований на збільшення своєї сили за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, тобто територіальне, географічне або інше розширення зони перебування, або зони впливу окремої держави, народу, культури, або біологічного виду. Сам по собі експансіонізм – це політика експансій, тобто політика монополій й держав, спрямована на економічне й політичне підпорядкування інших країн, на розширення сфер впливу, на захоплення чужих територій і ринків збуту.

Таким чином, ми можемо визначити експансію як форму соціального руху, що характеризується як: спосіб прискорення динаміки історичного часу; механізм переходу кількості в якість; каталізатор соціальних процесів. Втім, ряд вчених, серед яких Л. Ернст, використовують поняття «експансії» як синонімом глобальної конкуренції, суперництва або глобальної політики [3].

На думку Б. Шапталова, джерелом експансіонізму є так звана «етноенергетика» народу – здатність етносу (племені, народу, нації) до творчої, результативної й конкурентоздатної діяльності. При цьому вченим виділяються пасивні (що характеризує статична етноенергетика) і активні народи (динамічна етноенергетика) [2, с. 156]. Виходячи із зазначеної класифікації, здатність етносу провадити суспільно значиму роботу визначає значимість кожного народу в історії, міжнародному житті й світовій науці. Лідери-експансіоністи створюють нову якість, і інші народи змушені приймати її (приклад – нові технології).

Експансія – явище багатofакторне, спрямоване на захоплення чого-небудь або розширення впливу експансіоніста в обраній ним сфері. Яскравим прикладом цьому може послужити експансія європейців в Америці, Австралії, Африці й Океанії, що докорінно змінила життя місцевих етносів або взагалі викорінила їх, на місце яких прийшли нові культури й нації (так звані – плоди експансіонізму) [2].

Таким чином, експансія може бути паразитарною й творчою, але для

цивілізаційного розвитку корисна лише та експансія, що за рахунок використання чужих ресурсів створює нові виробничі сили.

Експансія не завжди закінчується конкретним результатом, нерідко цей процес загасає й зупиняється на якомусь проміжному етапі, якщо панівному класу не вдається знайти шляхи відновлення експансіоністського арсеналу відповідно до запитів часу. Фази експансії можна описати за схемою розвитку цивілізацій: народження (зовнішній виклик); зліт (розгортання експансії); розквіт (знаходження якостей лідера); надлам (максимальне досягнення на ниві лідерства); деградація (загибель цивілізації) або модернізація (відновлення арсеналу експансіонізму).

Основною рисою експансіонізму, що зароджується, є підвищена активність, метою якого є домінування, після досягнення якого експансіоніст або стає пасивним об'єктом і припиняє існування, або, при нарощуванні успішності зусиль, перетворюється в лідера певної сфери діяльності.

Варто зазначити, що відмінною рисою експансіонізму стає створення штучних цілей і потреб для подолання інерції й визначення подальшого вектора розвитку цивілізації. Яскравим прикладом цього може стати відомий вислів Д.Ф.Кеннеді: «Ми потрапимо на Місяць не тому, що це легко, а тому, що це важко» [3].

Таким чином, експансіонізм характеризується підвищеною впливовістю певного народу або репрезентованої ним держави на хід історії досить великої кількості етносів у визначальних для них сферах, насамперед економіці й культурі.

Список використаних джерел:

1. Новицький В.С. Міжнародна економічна діяльність України: підручник / В.С. Новицький. — К.: КНЕУ, 2003. — 948 с.
2. Шапталов Б. Теория и практика экспансионизма. Опыт сильных держав / Б. Шапталов. — М.: Либроком, 2009. — 384 с.
3. Eronn L. Problems of economic expansion, raising of standards of living and full employment. [Електронний ресурс] / L. Eronn. — 2007. — Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com>

Білій А.І., Бершадська Т.І.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ФРАНЦІЇ

Створюючи ринкову економіку, потрібно орієнтуватися на досвід інших країн, які пройшли через нові для нас форми організації виробничих відносин. При цьому слід враховувати, що господарства розвинутих країн мають різноманітні поєднання функцій держави і первинних господарських суб'єктів. У механізмі регулювання сучасного ринкового господарства країн Західної Європи найбільші надії покладено на автоматичне ринкове регулювання економіки, тобто дерегулювання.

Проте механізм державного регулювання не відкидається. Практикується більш гнучке поєднання його з ринковим регулюванням.

Головний принцип централізованого керівництва у країнах Західної Європи полягає у стимулюванні або стримуванні господарських процесів, не заважаючи при цьому нікому, хто хоче працювати. Чітко вирізнялися два підходи у державному регулюванні ринкового господарства: макрорегулювання, засноване на дії засобів податково-бюджетного і кредитно-грошового регулювання, та індустріальна політика, спрямована на структурну перебудову економіки.

Особливої уваги для України заслуговує досвід державного регулювання економіки Франції, яка за територією, чисельністю населення, менталітетом громадян, державним устроєм найбільш подібна до нашої країни.

Економіка Франції розвивається на засадах вільного підприємництва і торгівлі. В наш час економіка Франції функціонує в умовах ринкового господарського механізму, однак держава має значний вплив на свободу ціноутворення.

В діяльності держави щодо впливу на економіку виділяють: участь у виробництві, вплив на екологію, структурну політику, протекціонізм, регулювання фінансової сфери, регулювання трудових відносин. Особливістю Франції є досить значна частка держсектора, сформованого в результаті трьох етапів

націоналізації (1936, 1945, 1982 рр.). Тому однією з найважливіших складових системи державного регулювання економіки у Франції є інститути державного управління державним сектором.

Державні підприємства у Франції поділяються на дві групи: ті, які мають статус державної установи (Генеральна дирекція пошти і зв'язку; Національне товариство французьких залізних доріг та ін.), й ті, які мають статус акціонерної компанії (промислові підприємства комерційного сектору, великі банки тощо). Структурна політика у Франції реалізується через систему державного планування, конкурентне законодавство, стимулювання інвестицій, регулювання іноземних інвестицій і валютний контроль, інформаційне забезпечення підприємницької діяльності.

У Франції розвинута система заохочень для внутрішніх та іноземних інвестицій, яка охоплює податкові пільги, режим прискореної амортизації, "дослідницькі податкові кредити", субсидії. Добре розвинута також мережа організацій, яка займається консультуванням, науково-інформаційним та іншим забезпеченням підприємницької діяльності.

Регулювання фінансової сфери представлено: регулюванням банківської системи, яка передбачає регламентування і контроль над кредитними організаціями; регулюванням фондового ринку, яке охоплює контроль за дотриманням стандартів розкриття інформації емітентами у використанні внутрішньої інформації, видачу ліцензії на створення інвестиційних компаній та управління портфелями цінних паперів, встановлення діяльності, яка стосується операцій з цінними паперами.

Регулювання трудових відносин стосується домовленості в галузі заробітної плати і передбачає: перегляд кваліфікаційних сіток, індексацію договірної заробітної плати, встановлення мінімальної професійної заробітної плати.

Регулююча роль держави проявляється через державне програмування і планування. З цією метою були створені спеціальні офіційні органи. Розроблені плани орієнтують французьку економіку на освоєння нових технологій, проведення науково-дослідних робіт.

Французька система планування в своєму розвитку пройшла три великих етапи. Перший відноситься до післявоєнного періоду, для нього характерне досить сильне втручання в економіку органів управління, прийняття обов'язкових для підприємств планів. На другому етапі був здійснений перехід до індикативного планування, яке дозволяло координувати позиції держави і приватного підприємництва. Зближення ринку Франції з національними ринками країн, характерне для третього етапу, обумовило необхідність переходу від індикативного до стратегічного планування.

Суть стратегічного планування полягає у виборі головних пріоритетів розвитку національної економіки, провідну роль у реалізації яких відіграє держава. Так, наприклад, у плані на 1992 р. визначено шість головних напрямів розвитку Франції, які набули статусу цільових комплексних проблем. Формуванням стратегічних і поточних планів займається Генеральний комісаріат з планування. Приватні фірми не зобов'язані давати будь-які відомості державним органам управління, крім тих, що є в декларації про доходи. Проте ті фірми, які зацікавлені в отриманні державних замовлень та пов'язаних з ними фінансових і кредитних пільг, направляють комісаріату заяви про наміри, які містять прогностичні дані про свій розвиток.

Важливим напрямом державного регулювання ринку у Франції є стимулювання розвитку конкуренції. Роль держави проявляється в заохоченні розвитку малих підприємств – індустріальних, сімейних, групових. Їм надається сприяння в отриманні довгострокових і короткострокових кредитів, підвищенні кваліфікації управлінського персоналу, надаються податкові пільги, комерційна інформація.

Приклад Франції показує високий рівень політичного впливу на роль держави в економіці, обумовленого зміною правлячих коаліцій лівих і правих сил.

Білій А.І., Панасенко Д.О.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ США

Найбільш розвинутою країною Північної Америки є США. Від моменту прийняття Декларації незалежності США (4 липня 1776 р.), започаткувавши швидке перетворення аграрної країни в індустріальну державу, найбагатшу в світі, ця країна вийшла в лідери за обсягами ВВП, рівнем продуктивності праці, рівнем життя тощо.

Сьогодні США – це держава з високорозвинутою економікою інтенсивного типу, більш передовою, порівняно з іншими країнами світу, галузевою відтворюючою структурою.

Володіючи найпотужнішим серед розвинутих країн науково-технічним потенціалом, США намагаються зберегти власні позиції країни-лідера. Зокрема, як корпорації, так і федеральний уряд надають великого значення подальшому прогресові галузей інформаційного сектора економіки. Згідно з оцінками американських спеціалістів, оперативні й ефективні телекомунікації не тільки відіграють найважливішу роль в інформаційній компетенції нації, але й постають рушійною силою зростання національного багатства країни і, отже, її економічного потенціалу.

Структура відносин власності на засоби виробництва і спосіб координації та управління економічною діяльністю – це дві основні ознаки, які формують структуру економічної системи суспільства.

Вважають, що у формуванні нинішньої економічної системи США певну роль відіграли дві економічні системи – принцип вільного підприємництва А. Сміта і доцільності державного втручання в економіку Дж. М. Кейнса. Однак було б недоречним ігнорувати роль могутніх економічних організацій у формі великих корпорацій та сильних профспілок, породжених товарним виробництвом у США.

В умовах так званого «чистого ринку» товари й послуги продукуються,

а ресурси пропонуються на конкурентній основі, і, як наслідок, економічна влада розпорошується. У такій системі поведінка кожного її учасника мотивується особистими інтересами. В умовах "змішаної системи" держава відіграє активну роль в економіці, сприяючи її стабільності та зростанню, забезпечуючи її тими товарами й послугами, які виробляються в недостатній кількості ринковою системою, модифікуючи розподіл доходів тощо.

Отже, характеризуючи американську економічну систему як "змішану", мають на увазі переважно ринкову економіку, в якій держава різними способами впливає на функціонування ринкової системи.

Сьогодні в індустріально розвинутих країнах основна кількість робочих місць в економіці виникає у сфері послуг, освіти, науки, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Тому значення державного сектора навіть у США зростає. Діяльність відповідних структур фінансується з державного бюджету, і всі вони підпорядковуються органам державного управління різних рівнів. Важливе місце серед елементів державного регулювання ринку США посідає програмування економіки через розробку та реалізацію як загальнонаціональних, так і регіональних програм, широко використовуються система державних замовлень, фіскальна політика.

Механізм регулювання ринку США вважається найбільш відпрацьованим, бо ні пряме, ні опосередковане втручання держави в економіку не викликає небажаної деформації основ змішаної економіки.

В основу функціонування економіки США покладена "економіка пропозиції", для якої характерна ідея центральної ролі ринку. Держава регулює відносини сторін, забезпечує їх свободу, стимулює чесну ділову активність і карає тих, хто ігнорує право й інтереси суб'єктів ринку.

Але за умов сучасної ринкової економіки, що характеризується наявністю великої кількості не лише малих і середніх підприємств, але і висококонцентрованих і монополізованих комплексів, ринкове саморегулювання доповнюється державним і формується у механізм цілеспрямованого макроекономічного регулювання.

У сучасний період держава виконує численні функції щодо контролю економічної діяльності: видає закони, спрямовані проти фальсифікації, здійснює митний контроль, регулює діяльність комунального та залізничного транспорту, контролює виконання законів про працю і соціальне забезпечення, встановлення мінімуму та максимуму цін, громадські роботи, національну оборону, національне і місцеве оподаткування, реалізацію постанов про мінімум заробітної плати.

В арсеналі елементів державного регулювання ринку США важливе місце посіло програмування економіки, яке охопило розроблення та реалізацію загальнонаціональних і регіональних програм. У практиці державного регулювання економіки США широко використовувалася система державних замовлень. Фактично через цю систему були створені такі галузі, як атомна, аерокосмічна промисловість, електротехнічна та ін.

У регулюванні ринку США важливу роль відіграє також кредитно-грошове регулювання. Цю функцію виконує центральний банк США (ФРС), який підпорядкований і підзвітний конгресу США, здійснює певну грошово-кредитну політику, а також контроль за грошовою масою і кредитом в економіці.

Не останнє місце у регулюванні ринку США відведено фіскальній політиці. Суть її у встановленні державного оподаткування і державних витрат з таким розрахунком, щоб вони допомагали гасити коливання економічного циклу, сприяли високому рівню зайнятості, обмежували інфляцію або пом'якшували застій.

Помітне місце в регулюванні економіки США займає регулювання платіжного балансу і сфери валютних відносин. Якщо виникає дефіцит платіжного балансу, він зумовлює валютну нестійкість. У таких випадках стимулювання економічного зростання традиційними засобами кредитно-грошової і фіскальної політики неефективне. З цих причин держава різними методами намагається контролювати зовнішню торгівлю.

Більовський О.А.

Національний інститут стратегічних досліджень, Україна

**ДЕРЖАВНА ЖИТЛОВА ПОЛІТИКА:
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ**

Складнощі процесу реалізації давно задекларованого європейського вибору України змушують звернути особливу увагу на досвід деяких країн Європейського Союзу у сфері вирішення найбільш важливих соціальних проблем, і зокрема, у вирішенні житлової проблеми. За останні 60-70 років країни ЄС досягли в цій сфері значних успіхів, про що свідчать наступні цифри. Так, рівень забезпеченості населення ЄС житлом в середньому на 1 жителя у різних країнах-членах ЄС коливається в діапазоні від 26 м² (Словакія, 2001 р.) до 74 м² (Норвегія, 2006 р.). Франція має 37,5 м² (2002 р.), Німеччина – 40,1 м² (2002 р.), Швеція – 44,4 м² (2003 р.) [1]. Високим є рівень забезпеченості населення європейських країн окремими кімнатами (2008 р.): в Австрії – 1,8 кімнати на 1 особу; в Данії – 2; у Франції – 1,8; в Німеччині – 2,2; в Угорщині – 1,1; в Нідерландах – 2,3; в Польщі – 1,3; в Румунії – 1; в Іспанії – 1,8; Швеції – 2 [2, с. 72].

В 2009 р. в експлуатацію в розрахунку на 1000 мешканців було введено: в Швеції – 2,6 одиниць житла; в Данії – 2,9; в Угорщині – 3,2; в Фінляндії – 4,1; в Бельгії – 4,5; в Нідерландах – 5. Найвищий показник мала Іспанія – 13,5 (2008 р.), Португалія – 7,8 (2008 р.), Франція – 7,4 (2008 р.) [2, с. 74]. Середня вартість 1 м² житла на вторинному ринку складала (2008 р.): в Австрії – 1010 євро; в Данії – 1839; в Фінляндії – 1934; у Франції – 2500; у Греції – 1793; в Італії – 1580; в Португалії – 1490; в Іспанії – 1917; в Швеції – 1472 [2, с. 89]. Для оцінки ринкової доступності житла наведені цифри слід порівняти із показниками середньої заробітної плати. Остання за даними Євростату складала (2008 р.): в Австрії – 39 тис. євро на рік; в Данії – 55 тис.; в Фінляндії – 37,9 тис.; у Франції – 33,6 тис.; у Греції – 25,9 тис.; в Португалії – 16,7 тис.; в Іспанії – 25,2 тис.; в Швеції – 37,6 тис. [3, с. 255].

В значній мірі доступності житла населенню країн-членів ЄС сприяє політика європейських урядів, направлена на розвиток сектору соціального житла. Частка такого житла є досить значною. Так, в розрахунку на 1 тис. жителів Нідерланди мали 150 соціальних квартир; Велика Британія, Швеція, Данія, Німеччина – 100; Франція – 70; Італія – 20; Греція та Іспанія – менше 10 [4, с. 222].

Наведені вище цифри безумовно вказують на активний характер житлової політики, яку проводять європейські уряди та, як наслідок, відносно високий рівень задоволення житлових потреб громадян європейських країн. Проте, вони не дають підстав говорити про повне вирішення країнами-членами ЄС житлової проблеми. Житлова бідність має місце також і в сучасній Європі. Наприклад, в 2008 р. частка домогосподарств, які жили у житлах з недостатньою площею, серед домогосподарств із доходом меншим за 60 % від медіанного рівня та більшим за 60% від медіанного рівня складала відповідно: в Австрії – 34,7 % та 12,3 %; в Бельгії – 11,6 % та 2,8 %; в Данії – 22,5 % та 5,2 %; в Фінляндії – 16,8 % та 4 %; у Франції – 25,4 % та 7,2 %; в Німеччині – 18,8 % та 4,9 %; в Греції – 35,2 % та 24,6 %; в Португалії – 25,1 % та 13,6 %; в Іспанії – 7,2 % та 2,7 %; в Польщі – 67,2 % та 47,5 % [2, с. 69]. За даними Євростату 12,5 % населення EU-27 витрачали на житло 40 % або більше відсотків свого доходу. Найбільшу кількість такого населення мали Німеччина – 24,7 %, Греція – 22,6 %, Румунія – 18,9 %, а також Велика Британія – 16,7 % [3, с. 281]. У площині суб'єктивного сприйняття домогосподарствами рівня їхніх витрат на житло частка домогосподарств, для яких ці витрати були серйозним фінансовим тягарем складала: в Бельгії – 31 %; в Фінляндії 20,1 %; у Франції – 29,5 %; в Німеччині – 23,8 % ; в Греції – 30,7 %; в Італії – 58,6 %; в Польщі – 37,7 %; в Іспанії 51,5 % [2, с. 95]. Навіть в сучасній Європі, як стверджують фахівці ВООЗ, незадовільне житло є причиною більш ніж 100 тис. смертей і викликає або сприяє виникненню багатьох відворотних хвороб та травм [5].

Досягнуті країнами-членами ЄС позитивні показники могли б слугувати базовими орієнтирами для подальшого розвитку житлового сектору України,

а деякі сторони європейського досвіду вирішення житлової проблеми могли б бути досить ефективно використані в Україні, в процесі реалізації органами державної влади відповідної державної стратегії. Проте, на нашу думку, до елементів актуального позитивного досвіду, який слід було б використати в Україні, навряд чи можна віднести існуючий в європейських країнах досвід функціонування системи низьковідсоткового іпотечного кредитування. Останній, безумовно, був і залишається базовим інструментом розв'язання житлових проблем основної маси населення розвинених західних країн. Проте реалії сучасної української економіки, зокрема хронічно високий рівень інфляції та, відповідно, стабільно високий рівень ставок іпотечного кредитування (17-20 % річних), роблять іпотеку недоступною для переважної більшості громадян нашої країни. Очевидно, що без вирішення ключової макроекономічної проблеми зниження рівня інфляції в Україні, всі зусилля органів влади, направлені на стимулювання іпотечного кредитування, будуть мати високу економічну вартість для держави і низьку соціальну ефективність для населення. Було б доцільніше кошти, які держава мусила б витратити на реалізацію політики штучного (в умовах високої інфляції) зниження ставок іпотечного кредитування, спрямувати на розвиток сектору соціального (доступного) житла. Саме цей аспект європейської житлової політики, на нашу думку, має особливу актуальність для України.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг стран мира по уровню жилищной обеспеченности – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.urban-planet.org/materials/ratings/2007-Ranking-Living-Space-Per-Capita-By-Country.pdf>
2. Housing Statistics in the European Union // ed. by Kees Dol and Marietta Haffner. -- 2010. – 150 p.
3. Europe in figures – Eurostat yearbook 2011. Luxembourg: Publications Office of the European Union. – 2011. – 692 p.
4. Государственная жилищная политика: социальное измерение / [Т.В. Соколова, Т.В. Чубарова, Н.В. Муравьева и др.]; отв. ред. Т.В. Соколова. – М.: Либроком, 2009. – 288 с.
5. Новые данные ВОЗ: ежегодно в Европе неудовлетворительные жилищные условия становятся причиной свыше 100 000 случаев смерти [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.euro.who.int:80/ru/what-we-publish/information-for-the-media/sections/latest-press-releases/new-evidence-from-who-inadequate-housing-causes-more-than-100-000-annual-deaths-in-europe>

Волошин С.Д., к.е.н. Гавриш В.П.

Хмельницький університет управління та права, Україна

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРИРОДУ ЦИКЛІЧНОСТІ МАКРОСИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Закономірною для української дійсності є визначальна роль процесів, пов'язаних з становленням системи управління на державному рівні. Перехід від складної ситуації початкового періоду незалежності до етапу стабілізації економічного зростання і розвитку підтверджується тією підвищеною увагою до даного питання, яку ми спостерігаємо на сьогодні. Готовність входження до ринкової економіки може бути забезпечена об'єктивними реаліями, висловленими через кінцеві параметри держави як макроекономічного утворення. Відповідно до діалектичних законів, розвиток макросистеми спрямований або на нарощування характеристик, або на зниження досягнутих параметрів. При цьому порушується внутрішня динамічна рівновага макросистеми і, як наслідок, посилюється чи послаблюється її цілісність, вказуючи напрям еволюційного розвитку чи деградації. Вплив механізму державного регулювання на цей процес повинен мати творчий характер, спрямований на зростання результуючого тренду. Одне з дискусійних питань сучасної економічної науки, що безпосередньо стосується сьогоднішніх проблем національного розвитку, полягає у виявленні природи циклічних явищ і впливу на них механізму державного регулювання.

Теоретичні положення про дотримання визначених послідовності та черговості циклів з самого початку були спрямовані на пошук причин надвиробництва, його впливу на споживчий попит і кінцеві параметри господарської діяльності. Сьогодні в працях з вивчення макроекономічних процесів можна знайти різне тлумачення еволюційного процесу з відображенням багатьох аспектів циклічності розвитку. До джерел циклічного розвитку вчені-економісти – такі, як А.Шпітгоф, М. Туган-Барановський, К. Маркс, Т. Веблен, У. Мітчел, Дж. М. Кларк, Дж. М. Кейнс, Й. Шумпетер, П. Самуельсон та інші – під-

ходили по-різному. Праці, присвячені аналізу причин циклічності розвитку, базувалися на дослідженнях відкритих макросистем з таким механізмом державного регулювання, при якому ринковий фактор сприймався як дестабілізуючий. Визначаючи об'єктивний характер економічного циклу, тривалість, специфіку прояву окремих фаз, сучасні економісти, такі як Гальчинський А.С., Жаліло Я.А., Лопатін О.К., Омельченко Р.В., Тараненко І.В., аналізують вплив на нього внутрішніх і зовнішніх факторів, тобто встановлюють взаємозв'язок циклів ділової активності з інфляцією, зайнятістю, процентними ставками банку, валютним курсом, бюджетною і ціновою політикою, тобто з ендогенними факторами. Водночас вплив механізму державного регулювання на природу економічних циклів досліджено недостатньо.

Метою дослідження є визначення механізмів державного регулювання соціально-економічного розвитку в умовах циклічності макросистем.

Основне джерело циклічних змін ринкової економіки криється в динаміці взаємодії виробника і споживача. Кон'юнктурна рівновага не може бути досягнута з тієї причини, що повна відповідність параметрів попиту та пропозиції практично є недосяжною, а розбіжність зумовлена різною природою цих категорій і лежить в основі процесів розвитку.

З прискоренням науково-технічного розвитку та посиленням втручання держави в економічне життя суспільства економічний цикл модифікується.

До особливостей сучасних економічних циклів відносяться:

1. Прискорене оновлення основного капіталу, внаслідок чого повторюваність криз стає частішою;
2. Інтернаціоналізація виробництва, поглиблення науково-технічного співробітництва, глобалізація економіки та розвиток НТП зумовлюють синхронізацію економічних циклів у різних країнах та регіонах світу;
3. Державне антициклічне регулювання спрямовується на недопущення перегріву економіки, що робить, як правило, економічні кризи не такими глибокими, а для циклу не є обов'язковим проходження усіх фаз;
4. Перевиробництво супроводжується не тільки зростанням безробіття, а

й зростанням цін та інфляції, що породжує нове явище в економіці – стагфляцію. Ця особливість пояснюється монополістичним ціноутворенням і надмірними державними затратами, які покриваються додатковою грошовою емісією, що порушує нормальний грошовий обіг, спричиняючи інфляцію. Такі кризи супроводжуються нерівномірним зростанням цін у різних галузях економіки, внаслідок чого інвестиції спрямовуються туди, де вищий рівень цін, а отже, і темп інфляції. За цих умов кризи мають затяжний характер і спричиняють стагнацію, оскільки порушуються природні економічні причинно-наслідкові зв'язки між рівнем цін, процентної ставки та інтенсивністю інвестиційного процесу.

Під впливом циклічності відбувається порушення рівноваги і мають місце перерви у розвитку по висхідній, внаслідок чого скорочується обсяг національного виробництва; зростає безробіття; банкрутує багато підприємців, що суттєво погіршує їх економічний та соціальний стан; поєднання інфляції та безробіття ще більше посилює невизначеність та знедоленість широких верств населення, викликаючи перерозподіл багатства на користь незначної частини населення.

Варто зауважити, що економічні кризи, будучи за своєю природою циклічними, обумовлюють дослідницьку увагу саме до сфери вироблення антикризових механізмів їх державного регулювання, які можуть бути застосовані на всіх етапах розвитку кризових ситуацій, зорієнтованих на досягнення стратегічних цілей розвитку держави й суспільства.

На нашу думку, доцільно прийняти таке розуміння механізму антикризового державного регулювання, за яким цей механізм являє собою сукупність принципів, законів та процедур, що забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо передбачення небезпеки кризи, аналізу її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для наступного розвитку. Виходячи із природи економічних криз, головною метою антикризових перетворень і одночасно умовою стійкого розвитку економіки є регулювання процесів змін елементів і взаємозв'язків економічної

системи в напрямку забезпечення їх синхронізації та збалансованості. Провідна роль у вирішенні цього завдання відбувається в руках держави та дієвих важелів впливу на процеси, що протікають в економічній системі та за її межами.

Цілеспрямоване державне анти циклічне регулювання в сполученні з довгостроковим прогнозуванням стає постійним фактором циклічного розвитку виробництва, переплітаючись зі стихійними законами ринку. Анти циклічні заходи держави проводяться за двома основними напрямками:

– бюджетне: варіювання обсягів державних закупівель, оплати праці державних службовців, обсягів державних капіталовкладень, величини трансфертних платежів, податкових ставок, правил і норм амортизації основного капіталу;

– кредитне: зміна дисконтної ставки позичкового відсотка – ставки рефінансування, зміна норм обов'язкового резервування для комерційних банків, випуск або викуп державою короткострокових фінансових зобов'язань, кількісні обмеження кредиту, зміна умов споживчого, іпотечного та біржового кредиту.

Антикризове державне регулювання передбачає аналіз зародження й протікання циклічних процесів, а також вироблення спеціальних антикризових стратегій для пом'якшення наслідків криз. Основними завданнями антикризового державного регулювання є пом'якшення кризових процесів і використання кризи як стартової точки для нового витка розвитку економічної системи [3].

До функцій антикризового регулювання відносяться: передкризове регулювання, регулювання в умовах кризи, регулювання процесів виходу із кризи, стабілізація нестійких ситуацій (забезпечення керованості), мінімізація трат і витрачених можливостей, своєчасне прийняття рішень. Кожна із перелічених функцій має свої особливості, але у сукупності вони характеризують антикризове регулювання в цілому як безперервний процес, що потребує наукового підходу до формування всіх його етапів з огляду на властивості економічної системи та на необхідність забезпечення сталого розвитку економіки.

Антикризова політика держави реалізується на трьох рівнях:

- підтримка конкурентоздатності основних галузей економіки;
- попередження й недопущення криз в економічно і соціально значимих сферах, таких як банківський бізнес або сфера суспільного транспорту;
- зменшення негативних наслідків банкрутства підприємств, максимально повне задоволення інтересів їх співробітників та кредиторів.

У сферах, що мають особливе значення для економічного й соціального життя, держава застосовує спеціальні заходи попередження кризових ситуацій: фінансової підтримки (цільове фінансування на поворотній та безповоротній основі, субсидування процентної ставки по кредиту, надання гарантій по кредиту, податкові пільги); особливого адміністрування (введення додаткових звітності, встановлення обов'язкових нормативів, ліцензування, обов'язкове страхування).

Стабільний економічний розвиток, економічне зростання має бути основною метою антикризового регулювання. З огляду на це, антикризове регулювання повинне здійснюватись із врахуванням стратегії економічного розвитку країни. Базуючись на цьому, на нашу думку, підходи до антикризового регулювання економіки мають бути орієнтовані не лише на подолання наслідків кризи, але, в першу чергу, на забезпечення трансформаційних змін в економіці як наслідок ефективної поведінки держави до та під час економічної кризи. В першу чергу це стосується світової економічної кризи, зважаючи на неможливість в умовах глобалізації уникнути її впливу для конкретної держави.

З огляду на вище викладене, визначаються етапи реалізації стратегії економічного розвитку в умовах світової економічної кризи, кожен з яких за своєю суттю може розглядатись на визначеному етапі як окрема стратегія антикризового регулювання. В той же час, в указаній послідовності ці стратегії формують підсистему поведінки держави в умовах світової економічної кризи, що відноситься до системи заходів держави, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку держави, що втілюється в стратегію економічного розвитку. До етапів реалізації стратегії економічного розвитку відносяться: попередження кризи,

підготовка до її появи; очікування зрілості кризи для успішного її подолання; протидія кризовим явищам з уповільненням її процесів; стабілізація ситуації за допомогою використання резервів, ресурсів; розрахунок ризику; послідовне виведення з кризи; передбачення й створення умов усунення наслідків кризи.

Оскільки криза є постійною формою руху, це потрібно враховувати в процесі регулювання розвитку економіки. На макрорівні необхідна наявність власного, постійно діючого антикризового підрозділу, групи експертів. У періоди кризи цей підрозділ відповідав би за вживання заходів з її пом'якшення. Основним завданням, що має стояти перед антикризовим підрозділом держави в сприятливий період є коротко- й довгострокове прогнозування можливих кризових ситуацій і розробка пакету превентивних заходів, спрямованих на своєчасну діагностику кризи, що зароджується, і її локалізацію ще на ранніх стадіях виникнення.

Для подолання глобальної економічної кризи у ФРН урядом було прийнято два «кон'юнктурні пакети», які були розраховані на допомогу суб'єктам господарювання, установам, організаціям та населенню зокрема. У рамках першого кон'юнктурного пакету було запропоновано низку заходів зі стабілізації сектору економіки, загальним обсягом 500 млрд. євро. Другий кон'юнктурний пакет обсягом 50 млрд. євро має на меті підтримання звичайних громадян та підприємництво під час кризи. Бюджет другого антикризового пакету відповідає за обсягом 1,5% ВВП ФРН. Метою прийнятого пакету є запобігання спаду виробництва та збереження близько 1 млн. робочих місць, які можуть бути скорочені внаслідок зниження темпів економічного зростання. Значна частина антикризового пакету виділяється на ремонт шкіл, вищих навчальних закладів, будівництво доріг (близько 18 млрд. євро).

Урядом ФРН в період кризи були зменшені також відрахування громадян у каси медичного страхування з 15,5% до 14,9%. В якості термінового та одноразового заходу вирішено виплатити із бюджету малозабезпеченим сім'ям з дітьми по 100 євро на кожну дитину. Крім того, вирішено підвищити дитячі дотації сім'ям, які живуть на соціальних дотаціях. У результаті наймані робіт-

ники та роботодавці до кінця 2010 року заощадили на даних платежах майже 9 млрд. євро. На цю ж суму збільшились дотації лікарняним касам [7].

Для того, щоб уникнути звільнень, роботу зі скороченим графіком зробили більш привабливою. Період роботи зі скороченим графіком повинен використовуватися для підвищення кваліфікації. Федеральне агентство з питань праці до 2010 року взяло на себе сплату внесків роботодавців у фонди соціального страхування на суму 2,1 млрд. євро. Близько 2 млрд. євро були виділені додатково на перекваліфікацію хронічно безробітних [7].

З метою збільшення ділової активності малих та середніх підприємств держава надавала кредитну підтримку виробництву верстатів та устаткування, комп'ютерів та автомобілів. Для цього на 15 млрд. євро було збільшено кредитну програму державного інвестиційного банку «Кредитна установа з питань відбудови». Ця фінансова установа надає кредити на розвиток малого та середнього підприємництва. Завдяки новим правилам списання інвестиційних витрат з суми оподаткування інвестиції будуть коштувати дешевше та швидше окупатися [7].

Важливою стороною процесу подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи у ФРН є взаємодія федерального центру та федеральних земель, з одного боку, і здійснення регіонами власної політики в цьому напрямку. Зокрема, одна з найбільш населених і промислово розвинених земель Німеччини Північний Рейн-Вестфалія активно залучає іноземних інвесторів з метою збереження свого промислового потенціалу та нарощування інноваційного сектору. Серед напрямків цієї діяльності можна виділити підтримку та стимулювання діяльності університетів і дослідницьких центрів, розвиток страхової галузі, ставку на розвиток нових технологій, співробітництво з державою у вирішенні проблем міжнародного рівня [8].

Дослідження взаємозв'язку антикризових заходів, проведених на макрорівні, дозволяє сформулювати наступні рекомендації з удосконалення механізму антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи на базі стратегії економічного розвитку України, яка орієнтується на запобігання згубної дії

та забезпечення стабільного зростання економіки та підвищення добробуту населення, повинна містити наступні пріоритети: удосконалення податкової системи (застосування податкових стимулів до інноваційних і високотехнологічних підприємств); створення й державну підтримку реально діючої мережі надійних кредитних установок; удосконалення нормативно-правової бази, особливо в розділах про неспроможність підприємств і регулювання діяльності акціонерних товариств; підвищення інноваційної та інвестиційної активності; перехід до стандартів розвинених країн у сфер бюджетної політики; підвищення ефективності антимонопольної політики, створення здорового конкурентного середовища; забезпечення відповідності політики держзакупівель, включаючи закупівлі держкорпорацій, пріоритетам розвитку вітчизняної промисловості; забезпечення охорони інтелектуальної власності за світовими стандартами тощо.

Важливими складовими державного антикризового механізму є сукупність таких як: економічний, правовий, інноваційний механізми, а також механізм антикризової стійкості. Економічний антикризовий механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку передбачає діагностування та оцінку стану соціально-економічної системи, аналіз зовнішнього середовища та можливих негативних впливів, організацію та управління соціально-економічною інфраструктурою, оптимізацію фінансового забезпечення, формування антикризової інвестиційної політики та планування, вирішення проблем з нерентабельними секторами національної економіки [4].

Економічний антикризовий механізм органічно доповнюється правовими механізмами, серед яких найбільш доцільними з точки зору державного управління є фінансова санація (перевагою його є те, що органи державної влади отримують можливість контролювати сегменти економіки, що знаходяться у кризовому стані, обмежуючи повноваження основних суб'єктів господарчої діяльності аж до виходу з кризи) та зовнішнє управління (запобігання розвитку кризи за рахунок розробки і впровадження антикризових організаційних та економічних заходів, спрямованих на санацію конкретного сегменту економіки) [3].

В межах державної стратегії соціально-економічного розвитку країни інноваційний антикризовий механізм передбачає прогнозування змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі з виділенням основних зон ризику, тобто зон які найбільш слабо протистоять кризам, виявлення необхідних ресурсів для створення антикризових інновацій та визначених пріоритетів соціально-економічного розвитку, які поєднуються в інноваційній стратегії подолання кризи. Складна аналітична робота, що передбачена інноваційним антикризовим механізмом, виправдовується лише з точки зору відповідності витрачених ресурсів реальним результатам збереження позитивної динаміки соціально-економічного розвитку [4].

Іншим важливим механізмом державного регулювання соціально-економічного розвитку, що безпосередньо поєднується з інноваційним, може вважатися механізм антикризової стійкості, який здатен забезпечити відтворення умов, за яких система може повернутися до стану економічної та соціальної рівноваги після кризи. У даному випадку йдеться про розробку заходів щодо забезпечення фінансової, і в цілому ресурсної стійкості, адаптивної здатності організаційної структури управління економікою та державного управління, необхідної динаміки змін у науково-технічному озброєнні національної економіки та її галузей, правове регулювання відносин держави та суб'єктів господарської діяльності, вирішення проблем безпеки [4].

Висновки. Таким чином можна зазначити, що вироблення механізмів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни передбачає створення системи антикризового та стратегічного управління на всіх рівнях, виваженої та дієвої регуляторної, соціально-економічної політики держави. Лише комплексне застосування механізмів державного регулювання таких як економічного, правового, інноваційного, а також механізму антикризової стійкості дозволяє вказати на важливий дієвий захід, спрямований на подолання негативних наслідків кризи, а саме – на можливість та необхідність, якщо вона об'єктивно існує, реструктуризації соціально-економічної інфраструктури, метою чого є також і відтворення адаптивної здатності соціально-економічної системи протистояти кризам майбутніх періодів.

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку / А.С. Гальчинський. – К.: АДЕФ-Україна. – 2009. – 392 с.
2. Жаліло Я.А. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська. – К.: НІСД, 2009. – 142 с.
3. Лопатин А.К. Системный анализ экономических циклов Украины, России, Германии, США на фоне мирового финансового кризиса 2007–2009 гг. / А.К. Лопатин, О.Б. Черненко // Искусственный интеллект. – 2010. – №3. – С. 494–500.
4. Омельченко Р.В. Інноваційні фактори циклічності економічного розвитку / Р.В. Омельченко // Економічний часопис – XXI. – 2011. – №1. – С. 31–34.
5. Перспективы развития мировой экономики: кризис и подъем [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imf.org/txtexternal/russian/pubs/ft/weo/2009/01/pdf/texttr.pdf>
6. Тараненко І.В. Структура економічного розвитку відкритої економіки України в контексті виходу зі світової фінансово-економічної кризи / І.В. Тараненко // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1(3). – Т. 1. – С. 343–357.
7. Germany: 2010 Article IV Consultation–Staff Report Supplement: Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Germany, Januar 2010 // IMF Country Report № 09\15. – 2010. – January.
8. Wirtschaftspolitik belebt Konjunktur. IMK-Prognose der wirtschaftlichen Lage 2010. – Dezember 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.boeckler.de/pdf/p_imk_45_2009.pdf

К.с.н. Грошев И.Л., Грошева Л.И.

Тюменский государственный нефтегазовый университет,

Российская Федерация

ИНТЕГРАТИВНЫЙ АСПЕКТ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

В связи с процессами глобализации и транснационализации современных международных отношений усиливаются тенденции увеличения объёмов и расширение географии миграции. Регулирование импорта рабочей силы в настоящее время преследует две основные цели: 1) защита национального рынка труда от стихийного потока трудящихся-мигрантов, так как он обостряет проблему занятости и 2) обеспечение рационального использования иностранных работников, то есть применение их труда именно в тех областях, которые не могут быть обеспечены за счёт внутренних трудовых ресурсов.

В настоящее время в странах-импортёрах рабочей силы сложилась система мер государственного регулирования иммиграции, которая включает в себя законодательство о статусе иммигрантов, национальные службы иммиграции, а также межгосударственные соглашения по вопросам трудовой миграции.

Многие мигранты из-за недостаточной подготовки уже до отбытия сталкиваются с серьёзными трудностями, обусловленными как языковыми, так и социально-правовыми барьерами. Для того, чтобы снять данную проблему, эксперты Международной организации миграции (МОМ) предлагают проводить предвыездной тренинг. Он включает в себя практические знания об условиях жизни и работы в принимающей стране, основы финансового менеджмента, базовые знания языка, консультации врача, а также курс по правам человека. Такой тренинг может также подготовить мигрантов к их социально-экономической адаптации по возвращении на родину. Для подготовки мигрантов к их новой жизни за рубежом МОМ разработала программы по языковому тренингу и культурной ориентации, обучила преподавателей, основала или усовершенствовала уже существующие тренинговые центры, а также выпустила предвыездные информационные буклеты [1].

Весьма любопытен подход к подготовке и обучению мигрантов, который действует на территории Казахстана, который можно условно назвать как «би-полярная система подготовки и адаптации». Первый механизм отражает культурную адаптацию мигрантов. К средствам его осуществления относятся: службы по обучению иностранному языку, семинары по основам норм и культурных особенностей, буклеты, брошюры, выездные просвещающие бригады.

Второй механизм осуществляет информационную и иную поддержку мигрантам как планирующих покинуть страну постоянного проживания, так и прибывающих в страну-работодатель.

Данный опыт для России весьма актуален, так как российские службы, с одной стороны, не всегда в состоянии справиться с потоком миграции, с другой – не зная всех национальных и культурных особенностей мигрантов, не всегда адекватны в подборе соответствующей методики обучения.

Особенностью рассматриваемой модели организации миграционного потока трудовых ресурсов является адекватное соотношение качественного и количественного состава мигрантов, их первоначальной подготовки на территории постоянного проживания, где они имеют возможность приобрести профес-

сиональные знания в тех отраслях России, которые подали соответствующие заявки в миграционную службу России.

Процесс первоначальной подготовки осуществляется за счёт средств принимающей стороны (в нашем случае Российской Федерацией) с учётом текущих потребностей экономики страны реципиента, а материально-бытовое содержание кандидата, соответственно, возлагается на страну проживания.

В структуру Федеральной миграционной службы (ФМС) следует интегрировать две самостоятельные службы, одна из которых располагается в стране-доноре – «Служба предвыездной адаптации мигрантов» (СПАМ), осуществляет информационно-представительскую функцию и функции по оценке, аттестации и подготовке рабочих кадров. Материальная база службы располагается в крупных городах в профильных учебных заведениях. Преподавательский состав формируется на паритетных принципах – половина местных педагогов и половина представителей России (в числе которых, очевидно, большую долю занимают педагоги русского языка и литературы).

Вторая служба – «Служба адаптации мигрантов» (САМ) рассредоточена по региональным центрам Российской Федерации, она контролирует качество работы иностранной службы (СПАМ) и знакомит мигрантов с обычаями и традициями уже той местности, на которой им придётся заниматься экономической деятельностью, т.е. осуществляет территориальную адаптацию.

Важен и тот факт, что подобная подготовка будет осуществляться и в отношении россиян, отправляющихся на временную работу в страны ближнего и дальнего зарубежья, что несомненно облегчит и их адаптацию. Очевидно, что биполярная система миграционной политики является адекватной моделью и на Украине.

Список использованных источников:

1. Трудовая миграция [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iom.com>

Івашук Ю.П.

Тернопільський національний економічний університет, Україна

КЛІЄНТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК МОЖЛИВИЙ ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ

Клієнтарні зв'язки чи відносини клієнтилізму є доволі поширеним варіантом деформації ієрархічних відносин в державному управлінні. В узагальненому вигляді клієнтелізм визначається як «відносини особистої залежності, не поєднані родинними стосунками, що базуються на обміні благами між двома людьми – патроном і клієнтом, наділених різними ресурсами» [4, с. 103].

Як бачимо, умовою формування клієнтурних відносин є відмінність в ресурсах, котрі є в розпорядженні двох суб'єктів, котрі взаємодіють між собою. Начальник по відношенню до підлеглого розпоряджається певними владними ресурсами (призначення на посаду, кар'єрний ріст, покарання за прогріх чи ігнорування упущенням), матеріальними ресурсами (можливість прямого матеріального заохочення у вигляді премій чи підвищення посадового окладу, надання службових матеріальних благ і т.д.), врешті-решт – психологічними ресурсами, пов'язаними з авторитетом посади (психологічне покарання або заохочення), інформаційними та комунікаційними (особисті або службові контакти з іншим носіями ресурсів).

Ці ресурси є дуже важливі для підлеглого, він зацікавлений в них, вони можуть використовуватись згідно існуючих офіційних норм, однак існує також ще одна можливість. Підлеглий може отримати від керівника певні додаткові ресурси і межах особистих відносин – чи то на власне прохання, чи то на підставі симпатій та інтересів начальника.

Підлеглий, таким чином, стає «обдарований ласкою», за котру він повинен завдячувати своєму начальнику, а не встановленим правилам, вимогам і тарифам, бо для нього зробили виняток. Навіть якщо подібне «благодіяння» відбувається бодай один раз, підлеглий опиняється в положенні боржника, якому потрібно якось віддячити за добро. Ця ситуація посилюється, якщо подібні відносини набувають постійного або систематичного характеру.

Проблема полягає в тім, що підлеглий не може відповісти начальнику «тим самим» – у нього значно менше ресурсів, котрими він міг би «віддячитись». Навіть більше, можлива ситуація, коли підлеглий опиняється в ситуації «вдячності до кінця життя» – якщо начальник допоміг йому за критичних обставин, якщо надана допомога була життєво необхідна. Втім, для начальника, ця поміч може бути малозначущою, такою, що не тягне за собою надзвичайних видатків чи ризику: нерівність ресурсів створює для цього всі умови.

Через те, що підлеглому рідко вдається відповісти начальнику рівноцінною конкретною послугою, йому залишається одне – засвідчити свою вдячність особистою відданістю. Яким чином? В підтримці начальника в усіх можливих ситуаціях, в готовності зробити йому якусь послугу особистого характеру. До цього спонукає не лише (і не завжди) почуття вдячності, але також цілком раціональний інтерес: відданість якщо і не гарантує, то створює умови для подальших «благодіянь» з боку начальника.

Таким чином, запроваджуються відносини обміну: конкретні блага з боку начальника – відданість і постійна готовність зробити конкретну послугу, з боку підлеглого. Начальник стає патроном, а підлеглий – клієнтом. Зв'язок між ними підтримується в такий спосіб – за умов недостатнього завзяття з боку клієнта, начальник будь-коли може відмовитись від ролі патрона, тобто – він може припинити надавати підлеглому додаткові ресурси або навіть відібрати вже надані (скасувати надбавку до платні, «нагадати» про нещодавнє упущення, врешті-решт, просто звільнити з роботи) [3, с. 449].

Ми розглянули найпоширеніший варіант клієнтарних зв'язків в державній установі, при котрому начальник є патроном, а підлеглий – клієнтом. Втім, можливі також й інші варіанти. Відносини клієнтелізму можуть поширюватися також на державного службовця та людину, залежну від його службової діяльності, котра перетворюється на клієнта або навпаки – патрон підприємець може безпосередньо утримувати корумпованих чиновників-клієнтів.

Клієнтарні зв'язки – це лише один з багатьох видів неформальних особистих відносин, які можуть виникати в будь-якій організації, в тому числі й в дер-

жавних структурах. Клієнтелізм не заслуговував би на таку виняткову увагу, якщо б в державному управлінні він не набував системного характеру. Як зауважують численні дослідники, в сучасному суспільстві під вплив клієнтелізму підпадають не лише окремі особи, а й цілі групи людей та організації [1, с. 35; 2, с. 25-28; 4, с. 121-123].

Тривале існування родових і клієнтелістських відносин може призвести до інституціоналізації керівних еліт і вкорінення політичної корупції, причому така система вибудовується по всій вертикалі, аж до президента.

Список використаних джерел:

1. Старцев Я.Ю. Личностно-ориентированные взаимодействия в государственном и муниципальном управлении / Я.Ю. Старцев // Органы власти в системе социальных взаимодействий: социологический, политический и управленческий анализ / А.А. Александров, Т.Е. Зерчанинова, К.Н. Самков, Я.Ю. Старцев. – Екатеринбург: УрАГС, 2009. – С. 31-59.
2. Graziano L. Clientelismo e sistema politico: Il caso dell'Italia / L. Graziano. – Milano: Franco Angeli, 1980. – P. 25-28;
3. Philip Mark, «Defining Political Corruption», Political Studies 45.3 (1997). – P. 436–462.
4. Médard Jean François. Le rapport de clientèle: du phénomène sociale à l'analyse politique// Revue Française de Science Politique. 1976. Vol. 26, no. 1, février. – P. 103-133.

Ильинский В.В., Татюк О.Ю.

ГВУЗ «Национальный горный университет», г. Днепрпетровск, Украина

ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЯПОНИИ

Япония – высокоразвитая страна с очень высоким уровнем жизни (\$34 000 (2010) [1], которая занимает третье место в мире по номинальному ВВП (\$5 458 000 000 000 (2010)) [1] и третье по ВВП, рассчитанному по паритету покупательной способности (\$4 309 000 000 000 (2010) [1]. На данный момент Япония входит в число стран-членов Большой восьмёрки и АТЭС, а также регулярно избирается непостоянным членом Совета безопасности ООН [1], что, по нашему мнению, обусловлено широким присутствием государственного регулирования во всех сферах общественной жизни и экономики страны. Однако

благодаря японским традициям, методы, формы, механизмы влияния государства на экономику не навязчивы, незаметны и оригинальны.

В развитии отраслевой и становлении территориальной структур экономики Японии после Второй мировой войны выделяют три этапа. Первый этап охватывает период 1950-х – начала 1960-х гг., когда страна, достигнув довоенного уровня производства и, исходя из существующей в то время экономической ситуации (нехватка природных, материальных, финансовых ресурсов, но избыток дешевой дисциплинированной рабочей силы), взяла курс на развитие трудоемких производств – текстильной, трикотажной, швейной отраслей, производство игрушек. Развитие промышленного производства, в свою очередь, стимулировало рост городов.

Второй этап развернулся с середины 1960-х гг., и в течение последующего десятилетия государство поддерживает активное развитие капиталоемких и материалоёмких производств – сталелитейная и алюминиевая промышленность, нефтехимия, судостроение, станкостроение, автомобилестроение. Заводам этих отраслей требуется крупногабаритное оборудование, поэтому они размещались на равнинных, доступных с моря участках территории, и высокая изрезанность побережья позволила почти каждому предприятию иметь собственные причалы для приема импортного сырья и отправки готовой продукции на экспорт. Постепенно сверхконцентрация производства и населения на Тихоокеанском побережье имела серьезные негативные последствия: ухудшилась экологическая обстановка, ухудшились и условия для функционирования и развития самой промышленности (нехватка пресной воды и дефицит земли для промышленных площадок).

Поэтому с середины 1970-х гг. государство развернуло третий этап становления территориальной экономики Японии, который связан с переходом к производству наукоемкой, высокотехнологичной продукции, не оказывающему столь разрушительного воздействия на окружающую среду. Ядром обрабатывающей промышленности становятся машиностроительные отрасли, доля добавленной стоимости в продукции которых постоянно росла, – точное маши-

ностроение, сложное станкостроение, электроника, электротехника. Соответственно меняются и факторы размещения: на первое место выходит фактор экономии на транспортных издержках, предприятия тяготеют к основным потребителям – крупным промышленным центрам, и размещались в пределах все того же Тихоокеанского побережья. В настоящее время в стране продолжается развитие самых передовых отраслей и производств – электроники, информатики, оптики, производство высокочистой керамики, жаропрочных материалов, производство углеродного волокна [4].

Особенность экономической модели Японии состоит в единстве государственного аппарата и крупного капитала в решении общих проблем. До сих пор отмечается высокая координация действий промышленных, торговых, банковских компаний и правительства. На общегосударственном уровне разрабатывается целая система планов, прогнозов, программ индикативного характера, означающих основные и желательные для общества в целом ориентиры экономического и социального развития. Общегосударственные планы в связи с незначительной долей государственного сектора направлены главным образом на регулирование деятельности частных фирм, а основные цели и задачи общенациональных планов экономического развития конкретно воплощаются в содержании внутрикорпоративных планов, которые имеют директивный характер [5].

Японская модель государственного регулирования на протяжении многих лет способствовала экономическому росту Японии; среди наиболее важных элементов японской модели государственного регулирования выделим следующие:

1. Определение приоритетных отраслей для ускорения экономического роста [2].

Правительство выбирает приоритетные отрасли и поддерживает их развитие, а именно с помощью: законов, инструкций, циркуляров, официальном видении концепции экономического развития страны. Так, когда Япония приступила к восстановлению после войны своего хозяйства, ее правительство определила автомобильную, сталелитейную, химическую промышленности и машиностроение в качестве приоритетных [3]. Подчеркивая важность определенной

отрасли, правительство косвенно влияет на частные инвестиции. Тем самым государство способствует развитию этой сферы, не выделяя на нее субсидий или налоговых льгот.

2. Агрессивное развитие экспорта [2].

Япония не обладает обширными ресурсами, поэтому государство производит товары для экспорта, чтобы выжить. Япония является четвертым по величине экспортёром и шестым по величине импортёром [1]. По состоянию на 2010 год сумма товаров на экспорт составила \$765 200 000 000 [1]. Для экспортных отраслей правительство предусматривает специальные налоговые льготы в виде ускоренной амортизации, финансирование по ставкам ниже рыночных, дешевые кредиты для развития сырья и комплектующих [2].

3. Избирательный протекционизм в целях защиты внутреннего рынка [2].

Государство Японии практически закрывало доступ на японский рынок для иностранных фирм. Это делалось с целью защиты национального производителя. Например, фирма Singer, крупнейший в мире производитель швейного оборудования, была лишена доступа на японский рынок швейных машин, который в послевоенный период переживал настоящий бум. Эти ограничения ослабились лишь со вступлением Японии в члены Международного валютного фонда (МВФ). Но японский рынок считается закрытым и сейчас.

4. Мягкое антимонопольное законодательство [2].

Государство поддерживало монополии в нескольких целевых растущих отраслях. Все антимонопольные законы были мягкими, и даже нарушение этих законов не влекло за собой никаких штрафов, санкций. В последние годы под активным давлением США и других стран антимонопольное законодательство Японии стало несколько ужесточаться, наметилась тенденция усиления конкуренции как внутри страны, так и на международной арене.

5. Жесткое регулирование финансовых рынков ограниченного влияния Совета директоров [2].

Государство жестко регулировало финансовые рынки. Оно гарантировало фирмам, которые вели операции с ценными бумагами, определенную прибыль-

ность, что осуществлялось через систему фиксированных комиссий. Практиковалась политика взаимного владения акциями других компаний, что защищало компании от давления рынков капитала. У Совета директоров корпораций было очень мало возможностей для контроля, так как согласно правилам в Совет директоров входили только свои компании – инсайдеры [3].

6. Спонсируемые правительством совместные проекты исследований и разработок [2].

Японское правительство принимало участие в организации и финансировании совместных научно-исследовательских и опытно-конструкторских разработок (НИОКР). Расходы на НИОКР распределялись между несколькими участниками, чтобы избежать напрасных затрат и дублирования работ.

7. Ясная макроэкономическая политика [2].

Возрастал уровень сбережений граждан, что способствовало росту предложения капитала. В Японии к тому же был высок уровень образования, государство вело стабильную и последовательную политику, все это способствовало экономическому развитию Японии.

Таким образом, существующее экономическое положение Японии является закономерным следствием того, что на протяжении многих лет правительство Японии способствовало развитию экономики. Несмотря на сильный экономический кризис в 2008 году, когда экономика страны вошла в рецессию (наблюдалось снижение ВВП на 1,2%), после экономических колебаний в 2009 году, землетрясения в 2011, Япония не потеряла полностью своих лидерских позиций. Государственное регулирование благотворно сказывается на экономике страны, и в экономическую модель постоянно вносятся улучшения, которые соответствуют текущей экономической ситуации.

Список использованных источников:

1. Материалы информационного сайта Свободной энциклопедии Wikipedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wikipedia.org>
2. Власов В.В. «ЯПОНИЯ» Производственная инфраструктура / В.В. Власов. – М.: Наука, 1991. – 182 с.
3. Материалы информационного сайта посвящённого мировой экономике, мировым товарным и финансовым рынкам [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ereport.ru>

4. Глушко А.А. Территориальная структура хозяйства стран АТР / А.А. Глушко, Л.И. Рябина. – Владивосток: Изд-во Дальневосточного гос. ун-та, 2003. – С. 57.
5. Ломакин В.К. Мировая экономика: учебник для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. / В.К. Ломакин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – С. 348–349.

Д.э.н., к.ю.н. Имамов М.М.

Пенсионный фонд России по Республике Татарстан

**К ВОПРОСУ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ
ДЕНЕЖНОГО ОБРАЩЕНИЯ В ЦЕЛЯХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ
НАЦИОНАЛЬНЫХ ПРОЕКТОВ В РОССИИ**

Национальная система денежного обращения России имеет ряд недостатков. В целях их устранения, на начальном этапе целесообразно разработать специальную долгосрочную федеральную программу развития системы безналичных расчетов в секторе национальной экономики. Главной задачей такой общегосударственной программы, должно стать ускоренное сбалансированное развитие в России различных форм и видов безналичных расчетов населения при одновременно резком снижении доли расчетов наличными деньгами, пользующихся сейчас наибольшей популярностью среди рядовых россиян. В свою очередь, данная федеральная программа должна быть подкреплена необходимыми экономическими, правовыми и организационно-техническими мероприятиями.

При этом целесообразно подвести под розничные безналичные расчеты более прочную правовую базу, разработать и принять следующие законы

- о безналичных расчетах физических и юридических лиц,
- о финансовых компаниях (домах),
- об электронной торговле (коммерции) и сделках, совершаемых при помощи электронных средств (электронных сделках),
- о предоставлении финансовых услуг в электронной форме и электронных переводах денежных средств;
- об использовании платежных карт.

Такие законы, регулирующие безналичные расчеты физических лиц, давно приняты и действуют в развитых странах. Пока в России в этом направлении сделаны лишь первые шаги.

В качестве еще одной начальной меры по стимулированию развития безналичного денежного обращения целесообразно шире использовать практику безналичных расчетов населения с применением специальных расчетных чеков, которые во многом схожи с расчетными и кроссированными чеками, получившими очень широкое распространение за рубежом. Там, как известно, выписываемые чеки могут оплачиваться как наличными деньгами, так и в безналичном порядке путем переводов соответствующих денежных сумм на банковские счета держателей чеков. Таким образом, на Западе расчетные чеки повсеместно используются для осуществления безналичных расчетов предприятий и домашних хозяйств.

В целях создания банковского международного дебетового свободно конвертируемого мультивалютного платежного инструмента в России целесообразно ввести в обращение универсальные именные оборотные чеки. Для выпуска таких чеков должен быть определен специальный эмиссионный центр, функции которого могут выполнять, в том числе Банк России или банковский холдинг из крупных коммерческих банков. Эти чеки целесообразно выпускать с фиксированным номиналом. Для населения они могут явиться гарантией свободы от инфляционных ожиданий в случае нестабильности курса рубля и одновременно позволят использовать их в качестве средства платежа в повседневной жизни. Для успешной реализации такого проекта необходимо обеспечить экономическую привлекательность данных чеков как платежного инструмента на рынке. Для обеспечения привлекательности, в частности, может быть использовано частичное или полное освобождение от налога на добавленную стоимость, если покупки осуществляются при помощи указанного инструмента.

Другой разновидностью чекового обращения может являться именной кассовый чек. Особенностью кассового чека должна являться гарантия безуслов-

ной его оплаты банком, выпустившим этот чек. Введение в оборот банковских кассовых чеков позволит сократить как количество бумажных рублей и металлической монеты в наличном обращении, так и расходы по инкассации и затраты Центрального банка на обслуживание денежного обращения. Использование кассовых чеков в обороте торговой сети позволит сократить потребность в наличности и создаст условия для ослабления влияния криминальных структур в сфере налично-денежного обращения.

Клиентская кредитовая чековая система подразумевает вовлечение Центрального Банка в качестве главного элемента инвестиционного процесса. Центральный банк служит ключевым звеном функционирования системы чековых расчетов. При зачислении чеков на счет, коммерческий банк автоматически кредитуются Центробанком на сумму полученного чека на срок обработки, сортировки и предъявления этого чека к оплате в банк, выдавший чек (в банк плательщик по данному чеку). После оплаты чека Центральный Банк возвращает себе выданную сумму кредита из банка, оплатившего чек.

Данный кредитный механизм окажет стимулирующее воздействие на процесс денежно-кредитной мультипликации, что создаст предпосылки к сокращению темпов роста налично-денежной эмиссии. Количество денег в системе увеличивается: работают те деньги, которые еще не списаны в банке плательщика, и одновременно работают кредитные деньги центрального банка в том банке, который акцептовал чек.

Таким образом, на начальном этапе реформирования денежно-финансовой системы целесообразно повысить распространенность чекового обращения, которое может стать важным шагом на пути формирования системы безналичных расчетов. Однако наиболее важным элементом процесса развития и совершенствования системы безналичного денежного обращения должна стать федеральная система безналичных расчетов для населения, создание которой, на наш взгляд, целесообразно осуществлять на базе, внедряемой в настоящее время, системы социальных карт и единой расчетно-платежной системы Сбербанка СБЕРКАРТ.

К.е.н. Коваль О.П.

Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ:

ПЕНСІЙНИЙ АСПЕКТ

Парадигма запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи, яке, за деякими оцінками може відбутись у 2014 році, передбачає наступне:

- Накопичувальний фонд існує як цільовий позабюджетний фонд, адміністративне управління яким здійснює виконавча дирекція Пенсійного фонду України (далі – ПФУ).
- Управління пенсійними активами Накопичувального фонду здійснюється компаніями з управління активами (далі – КУА), які відбираються за результатами конкурсу.
- Зберігання пенсійних активів здійснює зберігач, який також відбирається за результатами конкурсу.

Крім того, застрахована особа має право через 2 роки спрямувати страхові внески до будь-якого недержавного пенсійного фонду – суб'єкта другого рівня (НПФ-СДР). Це означає, що до адміністрування пенсійними накопиченнями загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи (II рівня) долучаються адміністратори недержавного пенсійного фонду (далі – адміністратори) [1]. Отже проблема державного регулювання та нагляду за приватними фінансовими установами, які будуть допущені до адміністрування та управління пенсійними накопиченнями II рівня, набуває особливої гостроти.

Побудова якісної системи державного регулювання та нагляду за суб'єктами II рівня суттєво ускладнюється внаслідок існування проблеми їх підвідомчості. В Законі України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [1] цілком логічно визначено, що державне регулювання та нагляд здійснюють:

- за діяльністю НПФ та адміністраторів НПФ – Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України (далі – Нацфінпослуг);

- за діяльністю КУА в частині управління пенсійними активами, радника з інвестиційних питань – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР);

- за діяльністю зберігача та уповноваженого банку – Національний банк України (далі – НБУ) і НКЦПФР.

Таке розпорошення компетенцій регуляторів суттєво ускладнює побудову державного регулювання та нагляду як цілісного комплексного процесу. Наприклад, Нацфінпослуг несе всю відповідальність за діяльність недержавних пенсійних фондів, не маючи при цьому достатніх повноважень та можливостей впливати на КУА, які реально розпоряджаються пенсійними коштами. Відповідно до існуючої системи регулювання Нацфінпослуг не може контролювати інвестиційну діяльність пенсійних фондів, зокрема:

- відсутні повноваження щодо контролю за дотриманням інвестиційної декларації;

- відсутні повноваження щодо контролю за пенсійними активами та отримання оперативної інформації про їх вартість;

- Нацфінпослуг не має права здійснювати перевірки КУА та своєчасно вживати заходи для зупинення сумнівних операцій з управління активами, що можуть призвести до втрати пенсійних коштів тощо.

Повноваження Нацфінпослуг не дають можливості реагувати на помилки у інвестиційній діяльності пенсійних фондів у реальному часі, і реакція регулятора проявиться після того, як кошти будуть втрачені.

Як вихід з ситуації, на ринку існує точка зору щодо необхідності об'єднання державних регуляторів у єдиний орган (мегарегулятор) з метою концентрації наглядових повноважень в одному центрі (більш детально див. [2]). Але ми вважаємо, що на нинішньому етапі розвитку вітчизняного фінансового ринку створення мегарегулятора є передчасним, а отже й недоцільним. Натомість існує нагальна необхідність розроблення та прийняття на державному рівні Стратегії комунікацій регуляторів. Документ може передбачати створення спільних органів регуляторів (колегій, міжвідомчих комісій, робочих груп то-

що), взаємне узгодження політик та заходів щодо їх реалізації, створення загальних концепцій та поглядів на модель та програму розвитку фінансового сектору в Україні. Окремо можуть бути передбачені схеми обміну інформацією, створення єдиної (спільної) бази даних, поточного аналізу системних ризиків, інформування щодо підходів до регулювання, розробка та узгодження професійних стандартів тощо.

Головною задачею державного регулювання та нагляду в пенсійній сфері слід вважати забезпечення збереження пенсійних накопичень громадян. У підготовленому Проектом USAID «Розвиток ринків капіталу» звіті від 2009 р. Робиться висновок, що «Заходи захисту учасників, передбачені на третьому рівні, досвід функціонування якого був обов'язковою передумовою для впровадження другого рівня, є недостатніми для захисту їх внесків. Тому, якщо дозволити, щоб система третього рівня управляла коштами другого рівня, це може стати загрозою для безпеки внесків учасників другого рівня. По-перше, в корпоративному управлінні НПФ відсутні такі засоби безпеки, як фідуціарні обов'язки членів Ради НПФ та вимога до членів Ради, щоб вони мали знання та досвід з інвестиційних, облікових та фінансових питань. Члени Ради адміністраторів НПФ також не мають спеціальних знань, особливо з бухгалтерського обліку. Нарешті, в індустрії пенсійних фондів не існує Етичного кодексу, яким би керувалися учасники цієї галузі у своїй діяльності» [3].

У звіті також зазначено, що «Найважливіше, що прізвища осіб, які здійснюють реальний контроль за діяльністю пенсійних фондів та обслуговуючих компаній можуть бути прихованими, а регуляторні органи не мають повноважень для їх ідентифікації».

Для усунення недоліків у діяльності та регулюванні НПФ Україні треба встановити більш ефективні процедури, щоб забезпечити функціонування пенсійних фондів – суб'єктів другого рівня пенсійної системи в інтересах їх учасників. Якщо цього не зробити, то ризик втрати учасниками своїх активів через погану практику роботи фондів залишиться високим, а отже довіра громадськості до НПФ – низькою [3].

Тому однією з найважливіших задач державного регулювання є забезпечення належного рівня професійної кваліфікації посадових осіб та спеціалістів Накопичувального фонду, адміністраторів НПФ, КУА та зберігачів, що будуть допущені до адміністрування та управління активами другого рівня.

Наразі на законодавчо-нормативному рівні закріплено низку вимог до вказаних категорій. Однак власний досвід автора дозволяє стверджувати, що наразі в ряді випадків їх дотримання носить формальний характер. Особливо це стосується процедур навчання та сертифікації спеціалістів.

Державним регуляторам спільно з представниками установ, що здійснюють сертифікацію спеціалістів, доцільно в першу чергу зосередити зусилля на забезпеченні постійного вдосконалення та осучаснення навчальних програм та більш якісному доборі викладачів.

До топ-менеджменту виконавчої дирекції Накопичувального фонду, адміністраторів НПФ та КУА повинні бути застосовані підвищені кваліфікаційні вимоги. Зокрема повинен враховуватись підвищений у порівнянні з сьогоdnішнім стаж роботи саме в профільних установах, а не абстрактний «стаж у галузі фінансів та економіки», як зараз.

Неналежне (недобросовісне) управління пенсійними активами. може бути як ненавмисним (внаслідок недостатнього рівню кваліфікації менеджменту) так й навмисним (банальне шахрайство). Але обидва види тягнуть за собою зменшення вартості пенсійних накопичень, а відтак й обсягу пенсійних прав майбутнього пенсіонера. Отже іншою нагальною необхідністю в контексті нагляду є забезпечення надійного контролю за якістю угод. Ця задача, на думку автора, є однією з найбільш складних та важко вирішуваних. Чинне законодавство окрім державних регуляторів передбачає також наявність наглядових інстанцій, а саме ради Накопичувального фонду та рад НПФ. В силу специфіки представництва та функціонування ці органи, як й державні регулятори, не мають змоги реагувати на помилки у інвестиційній діяльності КУА у реальному часі, а їх реакція проявлятиметься пост-фактум, коли кошти будуть втрачені. В царині оперативного контролю за якістю угод діяльність рад та регуля-

торів фактично зведено до нуля. Наглядові ж органи КУА цілком та повністю контролюються власниками (акціонерами).

Натомість світовий досвід переконливо доводить, що повинен існувати орган, який має можливість оперативного контролю за якістю угод і цей орган повинен бути незалежний від власників КУА. В пенсійній системі таку роль повинен відігравати зберігач.

Аналіз практики функціонування діючих НПФ свідчить, що надзвичайно важлива роль зберігачів внаслідок глибоко прихованої афілійованості або застосування принципу "взаємної послуги" нівелюється їх досить формальним ставленням до контролю інвестиційних операцій. Причому контроль зазвичай обмежується формальним дотриманням інвестиційних процедур (переважно наявності належним чином оформлених та підписаних договорів, розпоряджень тощо) без аналізу сутності та економічної доцільності операції.

На наш погляд, в майбутній накопичувальній системі наглядову функцію зберігача слід значно підсилити, доповнивши контролем за економічною доцільністю операцій (продаж активу по занижених або купівля по завищених цінах) з одночасним посиленням його відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV.
2. Коваль О.П. Деякі аспекти державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні / О.П. Коваль // Фінанси України. – 2010. – № 11(180). – С. 80–86.
3. Аналіз запропонованої обов'язкової накопичувальної системи. Матеріали USAID. Лютий 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.finrep.kiev.ua/download/pillar2paper_parliamenthearings_feb2011_ua.pdf

Лук'яненко Н.Ю.

Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Україна

**СПРАВЕДЛИВИЙ ПЕРЕРОЗПОДІЛ ДОХОДІВ:
СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ АБО ШЛЯХ
ДО УТРИМАНСЬКИХ НАСТРОЇВ У СУСПІЛЬСТВІ?**

Проблема нерівності в розподілі доходів, соціальної справедливості привертає увагу суспільства, багатьох вчених і науковців. Ця проблема поклала початок численним дискусіям, створенню низки фундаментальних праць та монографій. Існують різні підходи щодо соціальної справедливості. Так, одні підтримують нерівність розподілу доходів, яка дає змогу створити стимули виробництва товарів та послуг і відповідно сприяти створенню доходу, а інші наголошують на важливості активного втручання держави в процес розподілу доходів. Серед прибічників першого напрямку можна виділити позицію Фрідмена, він підкреслював, що суспільство, яке ставить рівність вище від свободи, втратить і рівність і свободу, представник ліберально-економічної школи Б. де Жювенель досліджував передумови диференціації доходів. Не підтримував ідею соціальної справедливості і Ф.А. фон Хайєк, який наголошував на неприйнятності одночасно ідеї справедливості і еволюційного процесу в економічному житті. М. Лоренц запропонував знамениту криву, названу на його честь, яка графічно відображає ступінь диференціації доходів. К. Джині розробив методи оцінки доходів і багатства, у тому числі їх диференціації – коефіцієнт Джині.

Різні аспекти економічного розвитку та диференціації доходів досліджували авторитетні українські вчені, а саме: І. Гнибіденко, Е. Лібанова, В. Новіков, В. Семенов, М. Соколик, Л. Черенько.

Особливостями сучасної соціальної політики є активність та дієвість. Активна соціальна політика слугує основою для утвердження економічної незалежності людини. Активність забезпечується всебічною державною підтримкою потенційно активних членів суспільства, створенням сприятливих умов для їхньої соціально-економічної діяльності.

Пасивна соціальна політика, спираючись лише на державну благодійність, призводить до зростання інфляційних процесів, утвердження в суспільстві настроїв утриманства, зниження ділової активності населення [2, с. 16]. Саме від того, яка соціальна політика буде проводитися, залежить її ефективність, настрої в суспільстві і загалом економічний розвиток країни.

Регулювання нерівності в розподілі доходів найбільш яскраво виражене в Швеції. Найактивніші прибічники держави загального добробуту розглядають Швецію як таку, що найближче підійшла до ідеального розподілу доходів. Починаючи з 1930-х років, поступово запроваджувались такі елементи соціального захисту, як гарантовані державою мінімуми соціального забезпечення, боротьба з безробіттям, захист від основних видів соціальних ризиків.

Отож, не дивно, що Швеція опинилася серед країн, які мали і до цього часу мають, вагомі державні видатки на соціальну сферу. В основі шведської моделі «демократичного соціалізму» лежала соціалізація сфери поділу національного доходу шляхом більш активного й масштабного, ніж в інших розвинутих країнах, використання податково-трансфертного механізму. Зокрема, податок на прибуток великих корпорацій у Швеції становив близько 70% балансового показника. У розпорядженні компаній залишалося тільки 30% чистого прибутку, оскільки значна половина його використовувалася з метою інвестицій, доходи акціонерів та менеджерів були істотно обмежені.

Соціалізація сфери розподілу привела до двох головних результатів. По-перше, зменшилася соціальна диференціація населення внаслідок перерозподілу первинних доходів: розрив у кінцевих доходах верхнього і нижнього децилів становить у Швеції 2,7 рази, тобто є меншим, ніж у будь-якій іншій високорозвинутій країні. По-друге, на думку шведських економістів, особливо соціал-демократів, вона привела до декомодатії («розтоварювання») робочої сили, що дістає прояв у зниженні ролі зарплати і, відповідно, ринку праці в життєзабезпеченні сімей.

Таким чином зрозуміло, що шведську модель не слід ідеалізувати. В процесі реалізації шведської моделі «демократичного соціалізму» виразно проявилися її недоліки:

1. Значна частина працівників орієнтується на соціальні трансферти й безкоштовні послуги, а тому не працює на повну силу [4, с.81].

2. Прагнучи знизити податки, а також відрахування до різних фондів (пенсійного, соціального та медичного страхування), великі корпорації почали переводити свої активи в зарубіжні філії (дочірні компанії), що помітно знижувало конкурентоспроможність шведської економіки.

3. Нарешті, масовий приплив іммігрантів, що набувають прав громадянства, викликав невдоволення значної частини населення країни [5, с. 60]. У першому півріччі 2010 році до Швеції іммігрувало 43,4 тис. осіб, з них 36,2 тис. – запити на отримання статусу біженця (більшість з Іраку). Це 50%-е зростання числа нових клопотань у порівнянні з 2006 роком. Збільшення іммігрантів пояснюється як тим, що безпечна скандинавська країна стає надійним притулком, так і деякими послабленнями в імміграційній політиці. До того ж, негативне ставлення до збільшення потоку біженців висловили 42% опитаних шведів. Високий рівень безробіття в країні зумовлений не лише фінансовою кризою, а й широкою системою підтримки безробітних. Так, безробіття в 2010 році склало 8,4%, для благополучної країни це досить високий показник. Проте серед молоді цей показники може досягати і 20%.

За умовами розвитку дрібного і середнього бізнесу Швеція посідає 14 місце у світі, але тим не менш поступається багатьом європейським країнам (Данія знаходиться на 6 місці, Норвегія на 7-му, Ісландія на 8-му і Фінляндія на 13 місці), це пояснюється в першу чергу високим податковим тягарем для підприємців Швеції.

Перелічені моменти змусили уряд країни дещо змінити політику в сфері перерозподілу доходів, і перейти до більш поміркованої моделі соціальної політики. Так податок на прибуток зараз у Швеції складає лише 26,3%. А отже, Швеція як взірець найактивнішого перерозподілу доходів перейшла до принципового підвищення ролі ринку, насамперед ринку праці, й обмеження державного втручання у розподільчі процеси.

Трансформація українського суспільства триває вже понад 20 років – спо-

чатку під гаслами перебудови адміністративно-командної системи, а потім у напрямі формування демократичного суспільства з ринковою економікою. Слід визнати, що вдалося досягти далеко не всіх поставлених цілей. Численні прогалини існують в економіці, але найменші успіхи помітні в соціальній сфері.

Недосконалість соціальної політики в Україні прослідковувалася ще починаючи з 90-тих років. Про це свідчить стрімке зростання коефіцієнта Джині, так за даними міжнародних організацій у 1993 році коефіцієнт Джині становив 0,359, а вже у 1997 році – 0,71. Це найвищий показник коефіцієнта Джині за період незалежності України [3, с. 300].

Але найбільш вражаючим є те, що знайти офіційні статистичні дані щодо рівня диференціації доходів населення в Україні неможливо. Держкомстат України почав проводити обстеження щодо рівня диференціації населення країни лише починаючи з 1999 року, до цього часу не існувало жодного показника, який би продемонстрував реальну ситуацію в суспільстві. Орієнтуватися в рівні соціального розшарування можна лише на основі даних міжнародних організацій. Тому й не дивно, що соціальна політика в 90-х роках була приречена на поразку, адже не маючи жодних офіційних даних, шанси на те, що діяльність держави буде успішною у цьому напрямку, зведена нанівець.

Характеризуючи сучасну соціальну політику України, можна констатувати, що відбулися позитивні зрушення, зокрема зменшення коефіцієнту Джині в порівнянні з 1991–1999 роками. Разом з тим, майнове розшарування населення в Україні залишається одним з найістотніших серед європейських країн. За оцінками Світового Банку, в 2005 році доходи 10% найбільш забезпеченого населення України перевищували доходи 10% найменш забезпеченого населення більш ніж у 47 разів [6, с. 84].

Щодо частки витрат на соціальну сферу у зведеному бюджеті України, то такі витрати коливаються від 17,09 % у 2003 р. до 27,70% у 2010р. усіх витрат бюджету країни [7, с. 54].

Співвідношення загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення становило 5,2 разів (у 2009 р. – 5,3 разів). Найбільш заможні 20%

населення у 2010р. отримували, як і в попередньому році, 36,3% усіх загальних доходів [7, с. 56].

Індекс Джині, розрахований з використанням критерію грошових доходів, становив у 2010 р. 0,274 проти 0,277 у 2009 р., мінімальний рівень грошових доходів серед 10% найбільш забезпеченого населення перевищував максимальний серед 10% найменш забезпеченого у 3,7 рази (у 2008 р. – 3,9 рази), а в цілому найбільш забезпечені 10% населення отримали у 6,2 рази більше грошових доходів, ніж 10% найменш заможних (у 2008 р. – у 7,2 рази) [1, с. 334].

Підсумовуючи вищевикладене, слід відмітити, що в останні роки суттєвого зменшення рівня диференціації доходів населення не відбувається, тому можна зробити висновок про неефективну соціальну політику держави. Існуючі соціальні виплати і пільги призводять лише до посилення утриманських настроїв у суспільстві, а не до зменшення диференціації доходів населення.

Не дивлячись на багаточисленні переконання щодо необхідності рівномірного розподілу доходів, у ринковій економіці державної підтримки потребує лише незначна частина населення. Для працездатних же членів суспільства повинні бути створені рівні можливості для реалізації власних інтересів. До того ж рівність умов існування людей навряд чи можливо забезпечити на практиці. Скоріше можна прагнути досягти не абсолютно рівного, а більш справедливого і більш рівного розподілу, тобто забезпечити більшу рівність, ніж це має місце зараз. Що ж до повної рівності, то при ній втрачаються будь-які стимули до ефективної та трудової діяльності. Таким чином, соціальна політика будь-якої країни має будуватися на принципах ефективності і своєчасності, за неможливості виконання цих двох принципів, покращення в розподілі доходів населення відбуватися не буде, цілком можливим є отримання протилежного результату.

Список використаних джерел:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році: стат. збірник. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2010. – 434 с.
2. Шевчук П.І. Соціальна економіка / П.І. Шевчук. – Львів: Світ, 2003. – 400 с.
3. Лагутін В.Д. Людина і економіка: Соціоекономіка: навч. посіб. для вузів / В.Д. Лагутін. – К.: Просвіта, 1996. – 336 с.
4. Волинський Г. Про соціальну диференціацію населення / Г. Волинський // Економіка України. – 2008. – № 2. – С. 79–83.

5. Гришин И. Выборы в Швеции: судьбоносный сдвиг? / И. Гришин // МЭиМО. – 2007. – №3. – С. 54–64.
6. Полозенко Д. Соціальна сфера та її фінансове наповнення / Д. Полозенко // Економіка України. – 2005. – №5. – С. 83–87.
7. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України. – К.: Консультант, 2010. – 566 с.

Никабадзе И.Н.

Северо-Кавказский государственный технический университет,

Российская Федерация

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ И САМОРЕГУЛИРОВАНИЕ В ЭКОНОМИКЕ

Вопрос о регулировании экономико-социальной сферы исключительно государственными методами либо с помощью рычагов экономической свободы носит исторический характер и до сих пор является неоднозначным и дискуссионным.

Степень участия государства в экономико-социальной сфере полностью зависит от уровня развития экономических и социальных отношений в обществе, усиления (ослабления) механизма защиты прав и свобод, социальных гарантий граждан, финансовой стабилизации экономики – развития финансового рынка и рынка занятости, сокращения (увеличения) темпов инфляции и т.п. В условиях экономического кризиса роль государственного регулирования существенно возрастает. В странах с рыночной экономикой доля и объем вмешательства государства в экономико-социальную сферу преимущественно имеет косвенный характер. Тем не менее следует подчеркнуть, что в большинстве случаев применение административных методов объективно необходимо и связано с осуществлением экономических методов, многие из которых содержат элемент государственного администрирования, равно как и административные методы несут в себе экономический элемент. Осуществляя те или иные функции, государство лишь применяет разнообразные методы воздействия на экономико-социальные отношения.

Определение государством своевременности ухода от государственного регулирования (или, наоборот, установление государственного регулирования) должно коррелировать с принципом соотношения публично-правовых и частноправовых начал в механизме регулирования социально-экономических отношений, от которого зависит и степень его результативности. Поэтому труднейшей задачей для государства является поиск оптимально гармоничной системы достижения баланса частных и публичных интересов и использования метода маневрирования в целях поддержания как собственных интересов, так и общественных. При замене конкретного метода регулирования на иные должен учитываться принцип соразмерности правового регулирования.

Одним из наглядных примеров определения формы взаимодействия государства и частного сектора и вовлечения последнего в регулирование экономики является деятельность публично-правовых объединений (профессиональных сообществ, саморегулируемых организаций) в соответствующих профессиональных сферах.

Создание саморегулируемых организаций означает, что государство трансформирует свою контрольную деятельность в соответствующих областях посредством передачи им некоторых публично-правовых полномочий по контролю профессиональной деятельности своих членов в части соблюдения ими требований соответствующих законов и установленных саморегулируемыми организациями правил профессиональной деятельности. Иными словами, сохраняя за собой определенные рычаги контроля и воздействия, государство будет взаимодействовать не со всеми участниками общественных отношений, а только с их объединенными структурами.

В юридической литературе саморегулирование рассматривается как одна из лучших альтернатив преодолению «провалов» рынка и государства, поскольку является гибким инструментом и предполагает более низкие издержки для бизнеса по сравнению с государственным регулированием и не предусматривает дополнительных затрат со стороны государства. Государство использует механизм саморегулирования, так как не может эффективно регулировать деятельность миллионов предпринимателей.

Несмотря на объективную необходимость передачи государством части своих полномочий рынку, оно обязательно должно соблюдать принципы правового регулирования: адекватность, апробированность и соразмерность. Главной задачей регулирования должно стать создание такого правового фона в рамках социально-экономических отношений, который позволит обеспечить благоприятные условия как для граждан, так и для самого государства. Реализация таких условий должна происходить через рациональную законодательную базу и правоприменительную практику.

Вместе с тем осуществляемая государством без оценки регулирующего воздействия расчетов и социально-экономических прогнозов, с формальным проведением экономической и антикоррупционной экспертизы замена одной формы государственного регулирования на другую или на саморегулирование зачастую приводит к непредвиденным негативным последствиям. Практика показывает, что многие общественно значимые отношения невозможно регулировать вне государственно-правового механизма. Так, ярким примером этого является осуществляемая замена режима лицензирования отдельных видов деятельности саморегулированием, однако, прежде чем выводить из-под сферы лицензирования соответствующие виды деятельности, необходимо четко выявлять и определять признаки (критерии), на основании которых предполагается сокращение перечня лицензируемых видов деятельности, с одновременным осуществлением качественного государственного контроля за ними.

Переход от лицензирования к обязательному саморегулированию в ряде областей, вызывает в обществе неоднозначную оценку как в части обязательного участия в саморегулируемых организациях, что предполагает не только допуск на рынок, но и реализацию права на осуществление соответствующей деятельности, так и чрезмерно завышенных финансовых обязательств членом саморегулируемой организации. Кроме того, саморегулирование зачастую приводит к скрытым формам недобросовестной конкуренции и причиняет ущерб интересам субъектов предпринимательской деятельности.

Несомненно, государство должно отказываться от избыточного регулиро-

вания, но прежде чем сделать это, следует, во-первых, рационально определить сферы, в которых государство может делегировать свои полномочия саморегулируемым организациям без ущерба прав граждан; во-вторых, четко определить процедуры и механизмы допуска субъектов предпринимательства к осуществлению профессиональной деятельности; в-третьих, предусмотреть, чтобы новый механизм правового регулирования был прозрачным и обеспечивал баланс интересов всех участников общественных отношений; в-четвертых, сопровождать предлагаемые изменения обязательной оценкой регулирующего воздействия путем расчетов и социально-экономических прогнозов и проведением экономической и антикоррупционной экспертизы.

Следует также отметить, что полностью отказываться от имеющейся системы государственного регулирования ввиду ее несовершенности и формализованности неправильно. Государству целесообразно переориентироваться на создание действенного государственного контроля посредством формирования эффективной нормативной правовой базы, обеспечения результативного механизма ее реализации и установления жестких мер юридической ответственности за несоблюдение требований законодательства, в частности должностными лицами, вплоть до уголовной ответственности.

Список использованных источников:

1. Елистратов А.И. Очерк административного права / А.И. Елистратов. – М.: Тип. т-ва И.Д. Сытина, 1922. – 56 с.
2. Заворотченко И.А. Саморегулируемые организации за рубежом / И.А. Заворотченко // Журнал российского права. – 2007. – № 8. – С. 13–15.
3. Зинченко С.А. Саморегулируемые организации в законодательстве России: проблемы и решения / С.А. Зинченко, В.В. Галов // Корпорации и учреждения: сб. статей; отв. ред. М.А. Рожкова. – М., 2007.
4. Романихин А.В. Саморегулирование по-российски / А.В. Романихин // Законодательство и экономика. – 2004. – № 3. – С. 23–26.
5. Тихомиров Ю.А. Право и экономика: регулирующее воздействие в рыночной экономике / Ю.А. Тихомиров. – М.: Инфа, 2000. – 74 с.

Олейник В.В.

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ

Під впливом європейського досвіду у нашій державі утвердилося розуміння значення регіонів для забезпечення суспільного прогресу. При цьому на особливу увагу заслуговує інтенсифікація транскордонного співробітництва (ТКС) за участю територіальних общин або властей, органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади прикордонних регіонів.

Термін «транскордонне співробітництво» першим був введений у Мадридській Конвенції загальних принципів транскордонного співробітництва. У ній транскордонне співробітництво визначається як «...будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або органами влади, що знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, а також укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей» [3].

Державне регулювання транскордонного співробітництва (ДРТКС) ми розглядаємо у трьох аспектах:

- як науково-теоретичний напрям — це синтез знань про суть, методологію і засоби впливу держави на транскордонні процеси, що відбуваються в країні;
- як науково-прикладний напрям – наука про ефективне використання різноманітних форм, методів та інструментів, що є у розпорядженні держави, задля реалізації транскордонних цілей розвитку суспільства;
- як практичну діяльність — це заходи держави щодо управління розвитком транскордонного співробітництва.

Об'єктами ДРТКС є всі транскордонні процеси, що відбуваються у національній економіці в цілому, а також сфери, галузі, регіони, а суб'єкти ДРТКС поділяються на суб'єкти виконання та суб'єкти впливу. Суб'єкти виконання —

держава та її інституційні органи (законодавчі, виконавчі). Суб'єкти впливу — громадські й політичні об'єднання, засоби масової інформації, окремі особистості. Предметом ДРТКС є вивчення сукупності прийомів, способів та інструментів управління транскордонними процесами, що відбуваються в країні [2].

Державне регулювання транскордонного співробітництва є частиною регіональної політики, яку ми розуміємо наступним чином:

Регіональна політика — це сфера діяльності держави щодо управління політичним, економічним та соціальним розвитком окремих територій країни виходячи із загальнодержавних інтересів;

Регіональна політика — це соціально-економічна політика окремих регіонів, спрямована на реалізацію певних цілей і завдань, виходячи із внутрішніх потреб і наявних ресурсів [2].

Цілі ДРТКС на кожному історичному етапі залежать від багатьох чинників, у тому числі: ступеня загального розвитку економіки; структури економіки на сучасному етапі та бажаної в майбутньому; міри участі країни в міжнародному поділі праці та інших. Ми поділяємо думку М.І. Долішнього, який головними цілями державного регулювання транскордонного співробітництва вважає:

— забезпечення економічного розвитку; регіональне планування; розбудова та оптимізація мережі транспортної, прикордонної, інженерної та інформаційної інфраструктури; поліпшення стану довкілля, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, стихійних лих; розширення контактів серед населення, співробітництва між установами, організаціями і підприємствами прикордонних територій;

— координація дій щодо модернізації та будівництва прикордонної і транспортної інфраструктури, всебічна підтримка підприємницьких ініціатив, формування системи інформаційного забезпечення взаємодії суб'єктів та учасників ТКС [4].

Серед інших цілей ДРТКС С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко називають:

- 1) стимулювання торговельних відносин; впровадження ресурсозберігаю-

чих технологій; розвиток інфраструктури; розробка спільної політики в галузі техногенно-екологічної безпеки, розвиток лісової, деревообробної, легкої промисловості та сільського господарства; співпраця у сфері науки, культури, освіти і спорту; підтримка національних меншин; реалізація молодіжної політики; модернізація системи охорони здоров'я, розвиток рекреаційної діяльності;

2) подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону;

3) усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами;

4) створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури [1].

Державне регулювання транскордонного співробітництва передбачає використання ряду методів, які поділяються на дві групи: прямого і непрямого (опосередкованого) впливу.

Прямі методи не передбачають створення додаткового матеріального стимулу, не загрожують фінансовими збитками і спираються на силу державної влади. До методів прямого державного впливу Д. М. Стеченко відносить такі:

- визначення стратегічних цілей розвитку транскордонного співробітництва, їх відображення в цільових програмах;
- державна підтримка програм та інші.

Непрямі методи — сукупність опосередкованих засобів державного впливу на діяльність суб'єктів ТКС (система правових та економічних методів). До цих методів належать:

- оподаткування, рівень оподаткування і система податкових пільг;
- регулювання цін, їх рівні та співвідношення;
- митне регулювання експорту і імпорту і ін.

Правові методи ДРТКС — система законів та законодавчих актів, що регламентують діяльність суб'єктів господарювання.

Економічні методи державного регулювання економіки пов'язані зі створенням державою фінансових чи матеріальних стимулів, здатних впливати на економічні інтереси суб'єктів господарювання й обумовлювати їхню поведінку [5].

С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко зазначають, що державне регулювання транскордонного співробітництва складається з адміністративно-правового, економічного та специфічно-територіального регулювання.

Адміністративно-правове регулювання включає розробку регіональних програм на середньо- та короткостроковий періоди (до 5 років). Програми спрямовано на вирішення проблем поточної збалансованості, стабілізації економіки, подолання спаду виробництва, фінансового оздоровлення. Для забезпечення стратегічних перетворень в економіці регіону та позитивних змін у соціально-економічній ситуації можуть складатися так звані структурні програми на довго- та середньострокову перспективу (5–10 років). Також розробляється комплексний прогноз економічного і соціального розвитку України (на 10–15 років) [1].

Економічне регулювання передбачає використання економічних регуляторів розміщення продуктивних сил і регіонального розвитку. До економічних регуляторів з боку держави належать податкова політика (види місцевих податків, ставки, пільги та об'єкти оподаткування); цінова політика, квоти та ліцензії, дотації та субвенції, державні закупівлі. Така система економічних регуляторів мусить мати цілеспрямований, стимулюючий характер, бути строго обмеженою в часі, особливо щодо пільг і дотацій.

Специфічно-територіальне регулювання визначає конкретні методи державного регулювання розвитку регіонів, через проведення типологізації регіонів на макро- і мікрорівні. Типологізація регіонів проводиться за такими параметрами: географічне положення; кліматичні умови; наявність природних ресурсів; рівень економічного й соціального розвитку; структура господарства; рівень розвитку виробничої та соціальної інфраструктури; рівень розвитку зовнішньоекономічних зв'язків [1].

Підсумовуючи викладене, зазначимо: державне регулювання транскордонного співробітництва — це сукупність форм та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність суб'єктів господарювання. ДРТКС керується основними цілями та використовує ряд методів, а саме: прямі, непрямі (економічні, правові).

Список використаних джерел:

1. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – 2-е вид., доопрацьов. і допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 440 с.
2. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – 5-те вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 213 с.
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид). Текст українською мовою. – Рада Європи. – Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets106.htm>
4. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ ст: нові пріоритети / М.І. Долішній – К., 2006. – С. 433–472.
5. Стеченко Д.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – К.: МАУП, 2000. – 172 с.

Підмогильний О.О.

Класичний приватний університет,

Державна фінансова інспекція в Запорізькій області

РОСІЙСЬКИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ

ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Федеральні та регіональні державні закупівлі продовжують залишатися в Росії важливим елементом економічної політики та стимулювання розвитку національного виробництва, підтримання зайнятості, забезпечення обороноздатності країни та продовольчої безпеки.

Так, у 2009 році обсяг держзамовлення Російської Федерації склав 4 трлн. карбованців, у 2010 році разом з державним оборонним замовленням – 5 трлн. карбованців.

Основним нормативно-правовим актом, що регламентує всі державні та муніципальні закупівлі в Російській Федерації, а також визначає обов'язкові вимоги щодо публікації інформації щодо закупівель в мережі Інтернет є федеральний закон № 94-ФЗ «Про розміщення замовлень на постачання товарів, виконання робіт, надання послуг для державних та муніципальних потреб» від 21 липня 2005 року, що набрав чинності з 01 січня 2006 року.

Цей закон регулює відносини, пов'язані з розміщенням замовлення на постачання товарів, виконання робіт, надання послуг для державних, муніци-

пальних потреб, потреб бюджетних установ, в тому числі встановлює єдиний порядок розміщення замовлень, з метою забезпечення єдності економічного простору на території Російської Федерації при розміщенні замовлень, ефективного використання коштів бюджетів та позабюджетних джерел фінансування, розширення можливостей для участі фізичних та юридичних осіб в розміщенні замовлень та стимулювання такої участі, розвитку добросовісної конкуренції, удосконалення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері розміщення замовлень, забезпечення прозорості розміщення замовлень, запобігання корупції та інших зловживань у сфері розміщення замовлень.

Він застосовується у випадках розміщення замовлень на постачання товарів, виконання робіт, надання послуг для державних або муніципальних потреб та потреб бюджетних установ, за виключенням випадків, якщо такі послуги надаються міжнародними фінансовими організаціями, створеними у відповідності з міжнародними договорами, учасником яких є Російська Федерація, а також міжнародними фінансовими організаціями, з якими російська Федерація уклала міжнародні договори. Перелік зазначених міжнародних фінансових організацій затверджується Урядом Російської Федерації.

Крім того, особливості розміщення державного оборонного замовлення, замовлення на постачання матеріальних цінностей до державного резерву можуть встановлюватись іншими федеральними законами.

З метою підвищення ефективності розміщення державного замовлення, протидії корупції у сфері державних фінансів Постановою Уряду Російської Федерації від 17 березня 2008 року № 179 визначені сайти у мережі Інтернет, на яких здійснюється проведення відкритих аукціонів в електронній формі.

У відповідності до законодавства, державні та муніципальні закупівлі в Російській Федерації повинні розміщуватись на єдиному офіційному сайті держзакупівель РФ – www.zakupki.gov.ru. На ньому всі російські тендери розгалужені за сферою діяльності та по регіональному принципу.

Уповноваженим Урядом Російської Федерації федеральним органом вико-

навчої влади, вищим виконавчим органом державної влади суб'єкта Російської Федерації, місцевою адміністрацією визначається офіційне друковане видання для опублікування інформації про розміщення замовлень, а також офіційний сайт Російської Федерації, офіційний сайт суб'єкта Російської Федерації, офіційний сайт муніципального утворення в мережі Інтернет для розміщення інформації про розміщення замовлень.

У випадку, якщо муніципальне утворення не має офіційного сайту, муніципальний замовник розміщує інформацію про замовлення на офіційному сайті суб'єкту Російської Федерації, в межах якого воно розташовано.

Уповноваженим органом щодо нормативно-правового регулювання державного замовлення в Російській Федерації є Міністерство економічного розвитку Російської Федерації.

Державні закупівлі – це придбання за бюджетні кошти товарів, робіт та послуг для задоволення державних та муніципальних потреб.

Головними критеріями проведення держзакупівель в Російській Федерації є:

- рівне та справедливе відношення до всіх учасників торгів;
- відкритість та прозорість;
- ефективність витрачання коштів платників податків;
- відповідальність.

Державні закупівлі в Російській Федерації розрізняють за рівнями:

1. Державні закупівлі федерального рівня – здійснюються за рахунок федерального бюджету.

2. Державні закупівлі регіонального рівня – здійснюються за рахунок коштів суб'єкту федерації (республіка, край, регіон);

3. Державне замовлення муніципального рівня – держзамовлення формується за рахунок держзакупівель, що здійснюються містом, муніципалітетом, районом;

4. Державне замовлення на позабюджетні кошти – грошові фонди, що можуть бути залучені при закупівлі в інтересах державного замовлення при будь-якому рівні замовника.

Процедурами застосування держзакупівель є:

- відкритий аукціон в електронній формі;
- відкритий конкурс;
- відкритий аукціон;
- запит котирувань (найбільш популярна процедура, що застосовується при невеликих обсягах – менше 500 000 карбованців у квартал за однорідними товарами);
- попередній відбір;
- біржеві торги;
- закупівля у єдиного постачальника (застосовується в особливих випадках, передбачених законодавством) [1].

Рішення про обрання процедури закупівлі приймається безпосередньо організатором торгів.

Російські тендери можуть бути одноетапні та двоетапні. Зазвичай, конкурси на держзакупівлі РФ проводяться у один етап, коли подані заявки учасників на отримання держзамовлення розглядаються організатором, за результатом чого обирається переможець.

Проте, деякі держзамовлення проводяться за іншим алгоритмом. На першому етапі проводяться переговори з постачальниками, після чого (на II етапі) з врахуванням технічних вимог до поставок постачальники подають заявки, що містять обсяги реалізації та ціну контракту.

Двоетапний конкурс – довготривалий процес, а тому на практиці застосовується для придбання специфічних або коштовних товарів.

Для отримання державного замовлення постачальнику необхідно запросити на офіційному сайті державних закупівель конкурсну документацію – перелік документів, що містить всю інформацію щодо конкретного державного замовлення Російської Федерації, умови проведення конкурсу та критерії вибору переможця торгів.

Наступний крок – подання постачальником у встановлені терміни конкурсної заявки, де зазначається ціна контракту.

За результатами розгляду заявок визначається переможець, що запропонував найліпші умови контракту.

З переможцем закупівлі укладається державний контракт на реалізацію державного замовлення Російської Федерації. Він повинен включати до себе:

- інформацію про терміни постачання товарів або надання послуг для державних потреб, технічні вимоги (ознаки товарів, терміни придатності та інше);
- забезпечення виконання державного замовлення (банківські гарантії, страхування, застава).

У випадку невиконання умов державного замовлення, виконавець включається до реєстру недобросовісних постачальників та на два роки позбавляється права брати участь в конкурсах на отримання держзамовлень в Росії та реалізацію російських державних закупівель.

Діюче законодавство встановлює також можливість участі у публічних торгах та аукціонах іноземних компаній з правом застосування національного режиму. Однак, для цього необхідно встановлення аналогічного режиму іноземними державами й для російських постачальників (у протилежному випадку для нерезидентів застосовується завищений коефіцієнт 15 відсотків від ціни контракту).

Звертає увагу на себе й російський досвід розміщення замовлення шляхом проведення відкритого аукціону в електронній формі, що дозволяє створити належні умови для прозорої конкурентної боротьби.

Механізм його проведення встановлює Глава 3.1 Федерального закону № 94-ФЗ.

Так, за вибором замовника аукціон проводиться на одному з п'яти електронних торгових майданчиків (ЕТМ): Сбербанк-АСТ (sberbank-ast.ru), Єдиний електронний торговельний майданчик (etp.roseltorg.ru), ММВБ-Інформаційні технології (www.etp-micex.ru), Індексне агентство РТС (www.rts-tender.ru), Агентство з державного замовлення, інвестиційної діяльності та міжрегіональних зв'язків Республіки Татарстан (etp.zakazrf.ru).

У порівнянні з іншими аукціонами та конкурсами електронні мають низку переваг:

1. Скорочені терміни проведення процедур.
2. Економія бюджетних коштів на організацію та проведення торгів.
3. Прозорість та відкритість процесу закупівель.
4. Чесна конкуренція, що виключає нецінові методи ведення боротьби.
5. Рівні права всіх постачальників товарів, робіт та послуг.
6. Участь в торгах в режимі он-лайн з будь-якої території.
7. Високий рівень безпеки та захисту, застосування електронного цифрового підпису.
8. Доступність для представників середнього та малого бізнесу [2].

Етапи проведення аукціону:

- 1) подання заявок в електронній формі;
- 2) розгляд перших частин заявок (містять згоду учасника та технічні характеристики товару);
- 3) проведення в режимі он-лайн електронного аукціону зі зниженням ціни від 0,5 % до 5 %;
- 4) розгляд других частин заявок;
- 5) підведення підсумків, публікація протоколу;
- 6) направлення переможцю шаблону контракту для врегулювання можливих розбіжностей;
- 7) внесення учасником контрактного забезпечення;
- 8) укладання контракту.

Терміни проведення аукціону: до 3 млн. карбованців – не менше 7 календарних днів, більше 3 млн. крб. – не менше 20 днів, предмет закупівлі – товари, роботи, послуги, що містяться у переліку, затвердженому Розпорядженням Уряду Російської Федерації від 17 грудня 2009 року № 1996-р та закуповуються виключно у формі відкритого аукціону.

Разом з тим, згідно номенклатури, що затверджена наказом Мінекономрозвитку Російської Федерації від 07 червня 2011 року № 273 інші предмети закупівлі, якщо замовлення за ними в поточному кварталі перевищує 500 тис.крб., теж закуповуються через електронні торги [3].

Цікавим автору здається й російський механізм захисту порушених прав та інтересів учасників державних закупівель.

Зокрема, питання оскарження процедури державних закупівель в Росії регулюється федеральним законом № 94-ФЗ, а також наказом Федеральної анти-монопольної служби Росії від 14.11.2007 № 379.

Державну функцію розгляду скарг на дії (бездіяльність) замовника, уповноваженого органу, спеціалізованої організації, конкурсної, аукціонної або котирувальної комісії при розміщенні замовлення на поставку товару, виконання робіт, надання послуг для державних і муніципальних потреб виконує Федеральна антимонопольна служба та її територіальні органи.

Будь-який учасник розміщення замовлення має право оскаржити в судовому порядку, а також шляхом подання скарги до служби дії (бездіяльність) суб'єктів закупівлі, якщо такі дії (бездіяльність) порушують права і законні інтереси учасника розміщення замовлення. Після подачі скарги та прийняття її до розгляду уповноважені на здійснення контролю у сфері розміщення замовлень федеральний орган виконавчої влади, орган виконавчої влади суб'єкта Російської Федерації, орган місцевого самоврядування протягом двох робочих днів після дня надходження скарги розміщують на офіційному сайті інформацію про надходження скарги та її зміст, а також повідомляють учасника розміщення замовлення, який подав скаргу, суб'єктів закупівлі, дії (бездіяльність) яких оскаржуються, про місце і час розгляду такої скарги.

Органи зобов'язані розглянути скаргу по суті і заперечення на неї протягом п'яти робочих днів з дня надходження скарги і повідомити учасника розміщення замовлення, який подав скаргу, осіб, які направили заперечення на скаргу, про результати такого розгляду.

Крім того, вони вправі призупинити розміщення замовлення до розгляду скарги. У такому випадку контракт не може бути укладений до розгляду скарги по суті. Рішення, прийняте за результатами розгляду скарги може бути оскаржено в судовому порядку протягом трьох місяців з дня його прийняття [4].

Разом з тим, як свідчить практика, сфера закупівель для державних та му-

ніципальних потреб в Росії є надзвичайно придатною для корупційних ризиків та зловживань. До них, передусім, слід віднести:

- укладання контрактів без проведення конкурсних процедур з використанням неконкурентної процедури – запиту котирувань;
- недотримання норм законодавства при оформленні конкурсної документації, документації про аукціон, повідомлення про проведення запиту котирувань, внесення до них додаткових вимог до учасників (відомостей та документів, не передбачених законодавством);
- факти картельних змов учасників, ігнорування антимонопольного законодавства;
- порушення та зловживання на стадії виконання контрактів (неналежне прийняття робіт або їх прийняття за завищеною вартістю, не включення до контрактів обов'язкових умов (неустойки, штрафу, пені) при неналежному виконанні постачальником зобов'язань, непроведення претензійно-позовної роботи з недобросовісними постачальниками);
- шахрайство, зловживання службовим становищем, недбалість, хабарі, лобіювання державними службовцями контрактів з афілійованими комерційними структурами);
- використання при здійсненні державних закупівель фірм-одноденок, діяльність яких направлена на обмеження конкуренції шляхом дискримінації добросовісних учасників, розкрадання бюджетних коштів, уникнення від оподаткування, інші прояви тіньового сектору економіки).

Враховуючи зазначене, у поточному році законодавство Російської Федерації у сфері держзамовлення зазнало суттєвих змін. Зокрема, державні корпорації, монополії та компанії з державною часткою, що раніше самостійно обирали правила закупівель, у відповідності до вимог Федерального закону № 223-ФЗ «Про закупівлю товарів, робіт, послуг окремими видами юридичних осіб» зобов'язані оприлюднювати на власних веб-сайтах (з 01 липня 2012 року – на офіційному сайті www.zakupki.gov.ru) правила закупівельної діяльності «Положення про закупівлю», а також плани закупівель не менше, ніж на рік та пові-

домлення про заплановані торги разом із документацією закупівельних процедур.

Водночас, всі замовники зобов'язані розміщувати на офіційному сайті плани-графіки закупівель, що дозволить правоохоронним та контролюючим органам посилити контроль за сферою прок'юременту.

Крім того, на даний час Мінекономрозвитку внесений до Державної думи законопроект про федеральну контрактну систему. На відміну від існуючого законодавства, що контролює лише процедуру держзакупівлі, зазначені зміни дозволять контролювати увесь процес торгів, починаючи від планування та закінчуючи виконанням контрактів) [5].

Список використаних джерел:

1. Сайт Госзакупки: Ф3-94, государственные закупки, электронные торги и открытый конкурс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.torg94.ru/1>
2. Википедия – свободная энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ru.wikipedia.org>
3. Неофициальный сайт специалистов по государственным закупкам в России [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov-zakupki.ru/expert/elektronnyy-auktion>
4. Борисенко А. Оскарження державних закупівель: Україна та міжнародна практика [Електронний ресурс] / А. Борисенко, І. Хоніна. – Режим доступу: <http://www.pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-646/>
5. Госзакупки. Госзаказ России [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gos-zakaz.com/news/69>

Поперечна О.М.

УФЗБО ГУМВС України в Одеській області

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЯ»

Загально відомо, що спочатку поняття стратегії та пов'язані з його використанням ідеї прийшли в економічну науку з військової сфери. Сам термін «стратегія» походить від грецького *strategia*, англійською «*general*», тобто «воєначальник». Хоча термін зараховується як грецький, та греки не використовували саме це слово. Грецьким еквівалентом сучасному слову «стратегія» були «*strategike episteme*» (знання генерала) або «*strategon sophia*» (мудрість генерала) [5].

У стародавньому Китаї в період між 480 і 221 рр. до н.е. вже була написана книга під назвою «Мистецтво стратегії», наведемо знамените міркування з роботи Сун-Цзу: «Вища досконалість полягає в тому, щоб зломити опір ворога в бою. Отже, вища форма полководницького мистецтва в тому, щоб розладнати плани ворога». Таким чином, вже 23 століття тому поняття «стратегія» стало невід'ємним елементом світогляду людей. Стратегія надає сенс всьому тому, що можна сьогодні назвати нормою раціональної поведінки, відноситься це до держави, організації або ж до окремої людини [4].

Одна з найвідоміших латинських робіт в області військової стратегії написана Фронтіусом і має грецьку назву Strategemata. Strategemata описує складання «strategema», або «strategems», в буквальному сенсі «трюків війни». Римські історики також ввели термін «стратегія» для позначення територій, що знаходяться під контролем воєначальників у древніх Афінах, а також членів Ради Війни. Слово зберігало цей вузький сенс, як географічне значення, поки граф Гвіберт, французький військовий мислитель, ввів термін «La Strategique» в 1799 році, в тому значенні, у котрому воно використовується сьогодні. Отже, ні військові, перш ніж граф Гвіберт, ні бізнес-співтовариство перед Ігорем Ансоффом (корпоративна стратегія, 1965), не могли вбачити стратегічні елементи у своїх областях досить ясно, щоб дати їй належне визначення.

Деякі з авторів найбільш важливих військових стратегій включають Нікколо Макіавеллі (1469-1527), автор «Государя», Бюлов Адам Генріх Дитріх фон (1757-1807), німецький письменник, який був першим, хто провів грань між стратегією та тактикою настільки спорідненими дисциплінами, із сучасників Ліддел Гарт (1895-1970), автор «Стратегії», він сформулював вісім максим у цьому творі: «Суть цих максим, – писав Ліддел Гард, – полягає в тому, що для успіху слід вирішити два завдання: дезорганізації і розвиток успіху. Одна передує, а інша слідує за нанесенням удару, який порівняно з цими завданнями є простою справою. Ви не можете ефективно вразити противника, якщо не створили для себе можливостей, вплив удару не буде вирішальним, якщо ви не розвинете успіх до того, як противник відновить сили» [5].

В. Даль визначає стратегію як вчення про найкраще розміщення й використання усіх військових сил і засобів. За визначенням видатного воєнного теоретика фон Клаузевіца, «тактика навчає, як використовувати військові сили в битвах, а стратегія – як використовувати самі битви для досягнення військових цілей».

Слід зазначити, що поняття «стратегія» досить часто спрощено розуміється як характеристика плану дій, який розрахований на довгостроковий період. Між тим вже воєнними теоретиками було доведено, що його слід розуміти ширше. Адже саме значний ступінь невизначеності в перебігу воєнних операцій, пов'язаний із непередбачуваністю дій противника, поставив питання щодо необхідності певного ідеологічного «стрижня», який би скеровував дії військових сил відповідно до визначених цілей та намірів. Отже, на відміну від плану як жорсткого переліку обов'язкових до виконання дій, стратегія розглядається ними як логіка поведінки, що може (і повинна) модифікуватися залежно від поведінки супротивної сторони. Зокрема прусський генерал Гельмут Мольтке характеризував стратегію як «еволюцію первинної керівної ідеї відповідно до обставин, які постійно змінюються» [2, с. 11].

Американський дослідник у галузі менеджменту Дж. Томпсон дає більш «просто» трактування ефективної стратегії: «це виконання правильних речей у правильний спосіб та для правильних цілей». Ознаками ефективної стратегії він вважає: 1) адекватність стратегії (потребам середовища, ресурсам та цінностям організації та її основній меті); 2) виконуваність стратегії (забезпеченість ресурсами, відповідність вимогам та інтересам суб'єктів, яким належить її втілювати, відповідність поточному історичному моменту); 3) прийнятність стратегії (відповідність стратегічним суспільним потребам та інтересам, належна очікувана віддача, наявність синергетичного ефекту, прийнятний рівень ризиків реалізації стратегії).

Отже, щоб бути ефективною, стратегія має розроблятися відповідно до певного комплексу умов, вимог та критеріїв, а її реалізація – відбуватися за забезпечення відповідних інституційних рамок [2, с. 56,57].

Стратегії держави у різних сферах завжди займали особливе місце в досягненні процвітання країни, а в даний час в умовах переходу до економіки знань формування та реалізація стратегії – необхідна умова динамічного розвитку національної економіки. На вибір стратегії впливають досягнутий рівень суспільного розвитку, фінансові та матеріально-технічні ресурси держави. Маючи значний економічний та інтелектуальний потенціал, Україна в цілому, як і регіони, зокрема, за інтегрованою оцінкою ефективності економіки, рівнем життя та екологічної безпеки, а також конкурентоспроможності суб'єктів господарювання поки що значно поступається країнам Західної і Центральної Європи [1].

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» № 1001 від 21.07.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – С. 368.
3. Дунаев О. Стратегия – это искусство, без которого не удержатъ бизнес [Електронний ресурс] / О. Дунаев // Логинфо. – 2006. – № 94. – Режим доступу: <http://loginfo.ru/issue/94/1226>
4. The Origin of Strategy: Rich Horwath [Електронний ресурс] // Strategic Thinking Institute. All rights reserved – Copyright. – 2006. – Режим доступу: <http://www.strategyskills.com>

Д.е.н. Сазонець О.М., Ковальчук К.В.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Одним з найважливіших питань у сучасних економічних та демографічних умовах є забезпеченість людей похилого віку. З розвитком ринкової економіки та в умовах світової економічної кризи державний пенсійний фонд не спроможний виконувати покладені на нього завдання в повному обсязі. У зв'язку з цим актуальним постає питання про недержавне пенсійне забезпечення. Одними з інститутів, які, крім пенсійного забезпечення населення, виконують роль основних інституціональних інвесторів, що забезпечують економіку краї-

ни достроковими фінансовими ресурсами є недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) [4].

Вагомий внесок в економічну думку з приводу функціонування недержавних пенсійних фондів внесли такі вітчизняні і зарубіжні науковці і фахівці, як: Т. Артюх, В. Базилевич, А. Бахмач, Д. Блад, Н. Внукова, О. Залетов, М. Матюха, А. Рибальченко, В.В. Фурман, Б.Юровський.

Серед основних нормативно-правових документів, що стосуються діяльності НПФ: Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення»; Положення про подання адміністратором недержавного пенсійного фонду звітності з недержавного пенсійного забезпечення; Положення про провадження діяльності з адміністрування недержавного пенсійного фонду"; Положення про порядок визначення чистої вартості активів недержавного пенсійного фонду (відкритого, корпоративного, професійного); Розпорядження Про затвердження Порядку обчислення та обліку прибутку (збитку) від інвестування активів недержавного пенсійного фонду; Положення про порядок визначення чистої вартості активів недержавного пенсійного фонду; Розпорядження Про затвердження граничних тарифів на оплату послуг з адміністрування недержавного пенсійного фонду; Положення про винагороду за надання послуг з управління активами недержавного пенсійного фонду; Положення про здійснення діяльності зберігача недержавного пенсійного фонду щодо операцій з активами недержавного пенсійного фонду, порядок обчислення тарифів за послуги зберігача та їх граничний розмір.

Згідно з чинним законодавством НПФ — юридична особа, створена відповідно до цього Закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та проводить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному цим Законом порядку [1].

Фондовий ринок слугує важливим механізмом нагромадження та перероз-

поділу активів пенсійних фондів. Діяльність НПФ на фондовому ринку передбачає:

- торгівлю цінними паперами;
- депозитарну діяльність зберігача;
- управління цінними паперами [6].

Незважаючи на дуже малі обсяги концентрації НПФ на фінансовому ринку України, цей сектор розвивається. Постійно зростаючі обсяги активів, залучених НПФ, повинні через фондовий ринок стати потужним джерелом фінансування розвитку економіки країни [3].

До складу активів пенсійного фонду належать:

- активи в грошових коштах;
- активи в цінних паперах;
- інші активи згідно із законодавством [4].

Сталому функціонуванню недержавного пенсійного забезпечення перешкоджають ряд факторів, а саме:

- недосконалість нормативно-законодавчої бази;
- негативні демографічні тенденції;
- несприятлива макроекономічна ситуація;
- нерозвиненість фінансового ринку;

Для подальшого розвитку діяльності недержавних пенсійних фондів і ринку недержавного пенсійного забезпечення загалом, а також стимулювання його інвестиційної функції, необхідно реалізувати низку заходів нормативно-правового та організаційного характеру, зокрема: розширення фінансових інструментів, у які НПФ можуть вкладати свої активи; упровадження гнучкіших вимог до диверсифікації активів НПФ; розширення напрямів інвестування пенсійних активів за наявності сприятливих умов на фондовому ринку та макроекономічної стабільності; упровадження та сприяння розвитку нових інструментів для здійснення інвестицій недержавними пенсійними фондами [5].

Також необхідно: удосконалити законодавство щодо регулювання діяльності НПФ; розширити інвестиційні можливості НПФ шляхом залучення їх

коштів до довгострокових інвестицій; інформувати населення про діяльність НПФ, величину залучених активів і одержаних доходів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 №1057-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Брагін С. Недержавні пенсійні фонди на неефективному фондовому ринку: приклад України [Електронний ресурс] / С. Брагін, О. Макаренко. – Режим доступу: <http://fundmarket.ua/print?nyedyerzhavn-pyensyn-fondi-na-nyeyefyektivnomu-fondovomurinku-priklad-ukrani-20110215145731>
3. Кузнецова А.Я. Місце і роль недержавних пенсійних фондів на фондовому ринку України [Електронний ресурс] / А.Я. Кузнецова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2009_2/27.1.02.pdf
4. Мельничук В. Реформа, яка забезпечить гідну пенсію / В. Мельничук // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 133. – 25 лип. – С. 5.
5. Телічко Н.А. Вплив недержавних пенсійних фондів на соціально-економічний розвиток держави / Н.А. Телічко, Г.В. Кузьменко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 3 (21). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evd/2010_3/12.pdf
6. Чорній В.О. Еволюція можливостей / В. О. Чорній // Галицькі контракти. – 2007. – № 14. – С. 18.

Салашенко Т.І.

Харківський національний економічний університет, Україна

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК КРИТЕРІЙ ІННОВАЦІЙНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Сучасний рівень господарювання в Україні відзначається низьким рівнем енергоефективності, що складається з високого рівня енергомісткості продукції, (0,4 т н.е./тис. дол. США проти світового рівня 0,19 т н.е./тис. дол. США), високим рівнем вуглецемісткості енергоспоживання (2,22 кг CO₂ / т.н.е.), низьким рівнем енергетичної незалежності, що визначається через співвідношення паливно-енергетичних ресурсів власного виробництва до загального обсягу їх споживання та становить 66 % у 2009 р. (розраховано за даними джерела [1]).

У той же час проблема низької енергоефективності чітко усвідомлена в Україні, для розв'язання якої створюються різні державні (Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010–2015 роки [2], Енергетична

стратегія України до 2030 р. [3]), галузеві (Галузева програма енергоефективності та енергозбереження до 2017 р. в промисловості [4]) та регіональні (наприклад, Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів в Харківській області на 2010-2014 роки [5]) програми.

Проте, вибір енергоефективних проектів відбувається частіше інтуїтивно з доведенням можливого економічного ефекту від їх досягнення, що врешті-решт не призводить до суттєвих змін у вирішенні енергоефективності.

Метою публікації є науково-теоретичне та практичне обґрунтування управлінського впливу інновацій на процеси підвищення енергоефективності національного господарства.

Отже, в якості ключового вектора управління енергоефективністю та сталим розвитком національного господарства пропонується вважати інноваційні процеси. Обґрунтування рушійної сили інновацій як фактора підвищення енергоефективності походить від теорії зміни технологічних укладів С. Ю. Глазьева [6], та враховує класифікацію інновацій за рівнем прогресивності (принципово нові, поліпшуючі та інші), а також за технологічною спрямованістю (продуктові та процесні) [7], відповідно до яких можна виділити стадії життєвого циклу технологічного укладу та відповідні види інновацій (табл. 1).

На думку автора, запропонована Глазьевим С. Ю. теорія технологічних укладів наглядно демонструє, що досягти радикально іншого рівня енергоефективності можливо лише завдяки впровадженню принципово нових продуктових інновацій на базі принципово нових прогресивних технологій. Будь-яке інше удосконалення, у тому числі за рахунок впровадження енергозберігаючих технологій, не матиме настільки ярко вираженого впливу на підвищення енергоефективності як перехід до нової сукупності технологічних процесів в економіці.

На сьогоднішній день нормативно-правовими документами України вже визнана стратегічна інноваційна пріоритетність підвищення енергоефективності. Так, Законом України від 11.07.2001 р. № 2623-III [8] енергоефективність визначено пріоритетним напрямом розвитку науки і техніки в Україні, а Зако-

ном України від 16.01.2003 р. № 433-IV [9] ресурсозбереження (різновидом якого є енергозбереження) є стратегічним пріоритетом інноваційної діяльності в Україні до 2013 р. Проте, відсутність дієвих організаційно-економічних механізмів регулювання підвищення енергоефективності робить зазначені пріоритети декларативними.

Таблиця 1. Стадії життєвого циклу технологічного укладу (ТУ) – адаптовано за джерелом [6]

Стадія життєвого циклу ТУ	Зміни в економіці	Вид інновацій	Прогресивність інновацій
1 стадія: початок розвитку технології	1. Енергетична криза. 2. Створення нових менш енерго- та матеріаломістких технологій. 3. Вивільнення та перелив капіталу з перезрівшого ТУ до нового	Продуктові	Принципово нові
		Процесні	
2 стадія: період широкого розповсюдження технології	1. З витісненням попереднього ТУ відбувається підвищенню ефективності всього суспільного виробництва. 2. Поява конкурентів та насичення суспільних потреб, зниженням споживчого попиту. 3. Зниження цін на продукцію нового ТУ за рахунок технічних можливостей удосконалення продукції та процесів її виробництва	Процесні	Поліпшуючі
3 стадія: кінець фази швидкого зростання	1. Вичерпання технічних можливостей вдосконалення і здешевлення складових виробництва. 2. Зниження темпів економічного зростання, а також зниження ефективності суспільного виробництва	X	X

Для вирішення цієї складної задачі, автор дослідження пропонує розробляти стратегію мобілізації, що передбачає «вбудовування інноваційної активності компаній (особливо великих) у «вертикаль» відносин з державою, включаючи механізми державно-приватного партнерства» [10, с. 83] в науково-технічній та інноваційних сферах, а енергоефективність обрати в якості ключового критерію оцінки інноваційності науково-технічних проектів.

За Законом України від 01.07.2010 № 2404-VI [11] під державно-приватним партнерством розуміється співробітництво між державою ... та юридичними особами/фізичними особами-підприємцями, що здійснюється на основі договору та забезпечує вищі техніко-економічні показники ефективності діяль-

ності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передачу приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Вважається, що механізми державно-приватного партнерства у науково-технічній та інноваційних сферах дозволять для держави залучити дефіцитні інвестиційні ресурси у створення інноваційних продукції та технологій (1 стадія життєвого циклу ТУ) та залишити за собою право державної власності (3 стадія життєвого циклу ТУ), а для приватних інвесторів отримати надприбутки в період широкого розповсюдження інновацій (2 стадія життєвого циклу технологічного укладу).

Отже, вважається, що радикально підвищити енергоефективність національної економіки можливо шляхом розвитку інноваційних процесів в Україні, але за умов високої ризикованості інноваційних проектів та дефіцитності інвестиційних ресурсів пріоритетним напрямом розбудови мають інноваційних процесів стати механізми державно-приватного партнерства, що забезпечать вищі техніко-економічні показники енергоефективності та, як наслідок, обумовлюватимуть перехід України до нового технологічного укладу.

Список використаних джерел:

1. Key Word Energy Statistics – 2011 [Електронний ресурс] // OECD. IEA. – 2011. – 80 p. — Режим доступу: http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2011/key_world_energy_stats.pdf
2. Державна цільова економічна програма енергоефективності України на період 2010-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://saee.gov.ua/diyuchi>
3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року та подальшу перспективу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.naer.gov.ua
4. Галузева програма енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://195.78.68.71/industry/control/uk/archive/docview?typeId=73191>
5. Програма підвищення енергоефективності та зменшення споживання енергоресурсів по Харківській області на 2010-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.kharkov.ua/dod/1707V58d01.doc>
6. Глазьев С. О неравномерности современного экономического роста как процесса развития и смены технологических укладов: Доклад на Международном симпозиуме, посвященного 110-летию со дня рождения лауреата Нобелевской премии, выходца из Украины Саймона Кузнеця «Научное наследие С. Кузнеця и перспективы развития глобальной и национальных экономик в XXI веке» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://glazev.ru/econom_polit/270

7. Innovation Strategy for Education and Training Innovation: the OECD Definition / Centre for Educational Research and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/document/10/0,3746,en_2649_35845581_40898954_1_1_1_1,00.html
8. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2623-14>
9. Закон України «Про пріоритети інноваційної діяльності в Україні» від 14.07.2009 № 433-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=433-15>
10. Шаститко А. Структурные альтернативы социально-экономического развития России / А. Шаститко, С. Афонцев, С. Пласкин // Вопросы экономики. – 2008. – № 1. – С. 71–85.
11. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

Стасюк Ю.М., Юр'єв С.Ю.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ

В умовах переходу України до ринкової економіки виникає ще одне джерело нарощування капіталу і фінансування проектів розвитку, що має істотне значення – фінансові інвестиції. Необхідно відзначити, що фінансові інвестиції хоча і набувають все більшого поширення, однак і на сьогоднішній день залишаються відносно новим та недостатньо дослідженим явищем у діяльності суб'єктів господарювання. За умов нестабільної економіки України на даний момент дуже важко віднайти інвестиції для фінансування різноманітних програм. В той самий час дедалі більшого значення набирає існування інститутів спільного інвестування (ICI) на території України. На даний момент це потужна сила, здатна привнести великого поштовху до розвитку національної економіки. Інвестиційний бізнес за останні роки зарекомендував себе як один з дійових інструментів фінансової підтримки та розвитку реального сектору економіки. Інститути спільного інвестування довели свою ефективність в багатьох країнах.

Фундаментом сучасного механізму підприємництва є формування розвинутої інфраструктури фінансового ринку, ефективності діяльності на ньому фінансових посередників.

В Україну після прийняття Верховною Радою 16 липня 1990 р. «Декларації про державний суверенітет» розпочався процес формування власної правової бази для створення і функціонування вітчизняного ринку цінних паперів. Правове регулювання ринку цінних паперів в Україні здійснюється як державними органами, так і самоврядними організаціями учасників фондового ринку.

За ринкових умов законодавчо-правове регулювання є одним з основних факторів знаходження вектору успіху діяльності різноманітних елементів фінансового ринку. Розвиток ринкових відносин зумовлює якість фінансово-правового регулювання. Це означає наростаючу диференціацію ті водночас інтеграцію фінансово-правових регуляторів, створюється свого роду інфраструктура останніх. Фінансово-правова інфраструктура – це не просто набір способів, методів та механізмів фінансово-правового регулювання, не просто його структурованість, тобто поділ на різновиди, ланки тощо, а вираження в усталеній моделі нормативно-організаційних форм фінансово-правового регулювання. Саме фінансово-правове регулювання у практичному значенні узгоджує економічні інтереси. Своє вираження та практичну реалізацію фінансове право знаходить у законах як нормативних та підзаконних актах, постановах Кабінету Міністрів, відповідних міністерств, відомств, державних комітетів, рішеннях Національного банку, державних комісій (Держфінмоніторингу, Держрегулювання ринку фінансових послуг, ДКЦПРФ), судових рішеннях з фінансово-правових проблем тощо.

З-поміж великої чисельності різновидів інститутів спільного інвестування більш детально погляд було зосереджено на венчурних фондах. Цей вид ІСІ вважається найбільш важливим у формуванні інвестиційних потоків країн і йому належить великий вплив на інвестиційну привабливість держави. Впровадження інноваційної моделі розвитку на основі власного наукового потенціалу – безальтернативний шлях до виведення економіки України на світовий рівень конкурентоспроможності. Інструментом реалізації інноваційної моделі розвитку є національна інноваційна система. Однією зі складових національної інноваційної системи, що виконує функції підтримки розвитку новаторських технологічних компаній, є інститути венчурного інвестування – венчурні фонди та венчурні компанії.

Переваги венчурного інвестування як головного джерела фінансування у сфері малого та середнього інноваційного бізнесу полягають у тому, що підприємства, які розвиваються, можуть отримати інвестиції тоді, коли інші фінансові інститути утримуються від ризикованих капіталовкладень.

Щодо реалій розвитку діяльності венчурних фондів України, то основна проблема полягає в тому, що в Україні не створена відповідно до проголошеної інноваційної моделі економічного розвитку індустрія венчурного інвестування. За експертним висновком Інституту економіки та прогнозування НАН України, в Україні збільшення капіталізації венчурних фондів на сьогодні не призводить до адекватного зростання інвестиційних потоків в інноваційні сектори економіки: спеціалізація венчурних фондів на інвестиціях в новостворені інноваційні підприємства для України є винятковою.

Таким чином, в Україні розвиток інститутів венчурного інвестування має спотворений характер, що полягає в переважному використанні організаційної форми венчурних фондів в інтересах окремих компаній всупереч загальнодержавним інтересам і проявляється, перш за все, в напрямку інвестиційних потоків в інноваційній економіці.

Головною проблемою реалізації інвестиційно-інноваційного розвитку є розрив між двома важливішими стадіями інновацій – науковими дослідженнями й масовим виробництвом продукції з використанням їх результатів. Однією з найважливіших складових інноваційного процесу та перспективним механізмом економічної стабілізації держави є венчурний бізнес, феномен над-активного розвитку якого пов'язаний з пріоритетним розвитком високотехнологічних та ризикованих галузей.

Незважаючи на деякі негативні моменти, в Україні є підстави сподіватися на успіх. Насамперед через наявність галузей, що мають потенціал зросту й велику кількість перспективних проектів, які потребують фінансування і є потенційно вигідними для венчурного інвестора. Тому нагальною потребою є необхідність виробити грамотну державну політику стимулювання венчурного бізнесу з урахуванням провідного зарубіжного досвіду.

Черненко О.Л.

Науково-дослідний економічний інститут, м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В ЕКОНОМІЦІ

У «Сучасному економічному словнику» [1] структура економічної категорії (в якості якої може виступати як саме поняття економіка, так і виробництво, споживання, капітал та ін.) – це розподіл на частини за певними ознаками, встановлення взаємозв'язків між цими складовими частинами, склад, побудова економічного об'єкту. Таке визначення є універсальним для розуміння структури економіки у широкому сенсі.

А. Никифоров, у своєму тлумаченні «структури економіки» зазначає [2, с. 120], що це співвідношення, які відбивають взаємозв'язки та взаємозалежності між окремими частинами економіки в процесі її розвитку. Він наводить класифікацію співвідношень за характером елементів та за змістом економічних явищ, згідно якої вони поділяються на відтворювальні, соціальні, галузеві, регіональні та зовнішньоекономічні. Схожі визначення наводять П. Усатий та О. Белокрилова, а саме: «Структуру економіки можна аналізувати як з боку виробництва, так і з боку розподілу, обміну та споживання створеного продукту; як з боку підприємств, галузей, регіонів та інших господарських елементів, так і з боку окремих структуроутворюючих факторів і процесів» [3, с. 16]. Як зазначає О. Красильников [4], галузева структура характеризує співвідношення внесків окремих галузей у створення суспільного продукту, а технологічна – співвідношення функціонуючих технологічних укладів.

Структура економіки є багатоплановим поняттям. Однак, звужені визначення цієї дефініції також мають місце бути. Зокрема, за А. Приходько «структура національної економіки» – це відношення між наявними у країні виробничими ресурсами та обсягами їх розподілу між економічними суб'єктами [5]. Але, це скоріше пояснює виробничу структуру економіки. При цьому залишаються не окресленими соціальна, регіональна та інші складові цілісної економічної системи.

Дослідивши різні теоретичні підходи до класифікації найголовніших співвідношень в економіці за основу було прийнято наступні: галузеві, відтворювальні, технологічні, регіональні, зовнішньоекономічні, соціальні та інституціональні.

Галузеві співвідношення (галузева структура) за прийнятою міжнародною термінологією являють собою співвідношення «видів економічної діяльності» (ВЕД). Їх аналіз є базовим і має проводитися в першу чергу при дослідженні структурних зрушень в економіці. Це пояснюється з наступних причин.

По-перше, галузева структура характеризує внесок окремих виробництв, галузей та міжгалузевих комплексів у відтворення ВВП [2, с. 121; 3, с. 16]. Традиційний розподіл національного господарства на сектори (сільське господарство, промисловість тощо) виражає собою характер суспільного поділу праці та пропорції продуктивних сил.

По-друге, за видами економічної діяльності за класифікаторами КВЕД [6] та ISIC [7] у вітчизняній та зарубіжній статистиці формуються масиви даних із основними макроекономічними показниками, такими як: ВВП, валова додана вартість, випуск, проміжне споживання та ін.

По-третє, міжнародні організації, такі як ОЕСР та ООН, формують з видів економічної діяльності певні групи. Це дозволяє виокремлювати сектори економіки в залежності від напряму дослідження. Зокрема, за підходом ООН, кожний ВЕД відноситься до одного з 5 базових секторів: фінансові корпорації, нефінансові корпорації, сектор загального державного управління, домашні господарства та некомерційні організації, що їх обслуговують [8, с. 64]. За класифікацією ОЕСР формуються 7 секторів економіки за рівнем технологічності [9, с. 24] (високотехнологічні виробництва, середньовисокотехнологічні виробництва, середньонизькотехнологічні виробництва, низькотехнологічні виробництва, високо-, середньо-, високотехнологічні виробництва, ІКТ-виробництво, енергетична діяльність). Застосування класифікації ОЕСР допомагає чітко визначити технологічну структуру економіки.

Термін «структурні зрушення в економіці» часто перекликається у вітчиз-

няній та російській науковій літературі із терміном «структурних змін в економіці». Але, щоб уникнути розбіжностей, необхідно встановити різницю цими двома поняттями. О. Красильников ідентифікує зрушення як якісні зміни [4]. За економічним словником Л. Лопатнікова структурні зрушення є змінами в структурі економічної системи під впливом різноманітних економічних та зовнішньоекономічних факторів, процесів управління економічною системою [10]. Опрацювавши класичні визначення, запропоновано ідентифікувати зрушення не з точки зору причин їх виникнення, а з точки зору наслідків. Структурні зрушення – це ряд структурних змін, що відбулися на певному часовому проміжку та призвели у кінцевому рахунку до певних якісних наслідків для економіки в цілому. Структурні зміни відбуваються постійно на різних рівнях економічної системи, зокрема зміни у галузевій структурі пов'язані із тим, що робоча сила та капітал рухаються у ті сфери, які представляють найбільший інтерес з точки зору отримання прибутку. Зрушення формуються у тому випадку, якщо ряд змін призвів до прогресивних або регресивних наслідків для економіки.

Питання якості структурних зрушень трактується вченими також по-різному. Зокрема, у словарі Лопатнікова вказано, що прогресивними структурними зрушеннями в економіці є ті зрушення, які приводять до підвищення довгострокової ефективності економічної системи [10]. Та саме поняття «довгострокова ефективність економічної системи» є широким. О. Красильников вважає, що якість структурних зрушень в економіці – це показник, який відображає напрям соціально-економічного прогресу [11]. На основі цих та інших підходів зроблено висновок, що прогресивність структурних зрушень необхідно оцінювати відповідно до руху у напрямку цілей державної політики, яка, як правило, передбачає підвищення темпів економічного зростання та соціально-економічний розвиток.

Найпопулярнішим інструментом, який застосовують у більшості методик оцінювання структурних зрушень, є міжгалузевий баланс (МГБ) або модель «витрати-випуск», яка створена у 30х роках ХХ ст. В. Леонтьєвим [12].

На основі даних МГБ (таблиць «витрати-випуск») у аналітичній записці Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [13] підготовлений огляд структурних співвідношень та диспропорцій в економіці України. Основна увага приділяється вартісній структурі випуску продукції. Домінуючі у ній ВЕД аналізуються за рівнем технологічності, матеріалоємністю, енергоємністю та спрямованістю на внутрішні або зовнішні ринки.

У науково-дослідних роботах співробітників НДЕІ [14–19] представлені методичні рекомендації, які дозволяють спрогнозувати структурні зрушення та оцінити їх якість. Зокрема, у звіті Б. Щукина [15] викладена детальна методологія побудови прогнозу МГБ на середньострокову перспективу. У звіті О. Михайленко [16] розроблений універсальний показник “узагальнений коефіцієнт прогресивності структурних змін”, в основі якого лежить динаміка частки ВДВ в загальному обсязі випуску, що розраховується як по економіці в цілому, так і по її окремим підсистемам. (зокрема, за кожним видом економічної діяльності, за групами промислових, пріоритетних, високо- та середньовисокотехнологічних ВЕД). В. Беседін пропонує [17] для оцінки ефективності структурних зрушень застосовувати економіко-математичну модель, яка використовує дані з МГБ та враховує узгодження системи національних рахунків із бюджетом, платіжним балансом та монетарними показниками. В дисертаційній роботі А. Циганюк [18] вказується, що індикаторами прогресивності структурних змін у короткостроковому періоді повинно бути зниження частки продукції кінцевого споживання у випуску і збільшення частки високотехнологічної і наукоємної продукції у ВДВ. У дисертації О. Фещенко [19] щодо оцінки ефективності та регулювання структурних зрушень в промисловості, розроблено методичний підхід, який включає три коефіцієнти (три типи структурних співвідношень між обсягами випуску продукції у певних видах промислової діяльності) та спільний інтегральний індекс прогресивності структурних змін (середньозважена величина цих трьох коефіцієнтів).

Російська вчена, Г. Скворцова досліджуючи та класифікуючи фактори економічного зростання [20] поділяє їх на структурні та інституціональні. Перші

напряму впливають на зростання, другі мають опосередкований вплив. Скворцова зазначає, що головним ресурсом економічного зростання є прогресивні структурні зрушення, а галузева структура (співвідношення ВЕД) є найважливішим структурним фактором.

С. Глазьєв [21], досліджуючи проблеми структурних диспропорцій російської економіки ставить акцент на впливі НТП на економічне зростання.

Теоретичні засади керування економічним зростанням за допомогою структурних зрушень викладені у статті російських вчених А. Акаєва, А. Саригулова та В. Соколова [22]. Дослідивши тенденції структурних змін в економіках розвинутих країн ОЄСР науковці прийшли до висновку, що технологічна та галузева структура цих економік має оптимальний характер, та простежується залежність між структурними зрушенням та динамікою ВВП.

Аналіз динаміки валової доданої вартості по країні в цілому та її структури в розрізі ВЕД є дуже важливим етапом у оцінюванні структурних змін. Такий підхід представлений у звітах Організації об'єднаних націй з промислового розвитку (ООНПР) [23; 24].

У звіті фахівців Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [25] найважливішим критерієм економічного розвитку країни є продуктивність праці. Також фахівці цієї організації пропонують проводити дослідження структурних змін в економіці використовуючи їх статистичну базу даних «STAN» [26], яка ґрунтується на таблицях системи національних рахунків країн-учасниць ОЕСР.

Зважаючи на досліджені матеріали зарубіжних і вітчизняних вчених, визначено, що основними показниками, які використовуються для оцінювання структурних зрушень є структура ВВП, валової доданої вартості, випуску, експорту, імпорту, а також продуктивність праці.

Для поглиблення аналізу чинників зростання, у більшості методик досліджуються: частка зайнятих, середня заробітна плата, проміжне споживання, рівень споживання на душу населення та інвестиції в основний капітал. Але методичні підходи до оцінювання структурних змін носять розрізнений

характер через певні розбіжності щодо їх визначення та різну специфіку напрямку кожного конкретного дослідження. Визначено, що структурні зрушення – це ряд структурних змін, що відбулися на певному часовому проміжку та призвели у кінцевому рахунку до певних якісних наслідків для економіки в цілому. Для оцінювання прогресивності структурних зрушень в Україні необхідно розробити інструментарій на основі щорічних статистичних даних з системи національних рахунків та деяких допоміжних показників, що охоплюють собою зміни у галузевих, відтворювальних, технологічних, регіональних, зовнішньоекономічних, соціальних та інституціональних співвідношеннях в економіці.

Список використаних джерел:

1. Современный экономический словарь: словарь-довідник / [уклад. Райзберг Б.А. та ін.]. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
2. Державне регулювання економіки: підруч. [для студ. внз] / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 316 с.
3. Усатый П.С. Структурные сдвиги в региональной экономике: [монографія] / П.С. Усатый, О.С. Белокрылова; [под ред. докт. экон. наук Ю.С. Колесникова]. – Ростов н/Д.: Изд-во РГУ, 2003. – 184 с.
4. Красильников О.Ю. Структурные сдвиги в экономике: [монография] / О.Ю. Красильников. – Саратов: Изд-во СГУ, 2001. – 164 с.
5. Приходько А.В. Структуризация национальной экономики. Структурные сдвиги [Электронный ресурс] / А.В. Приходько; Институт экономики и права Ивана Кушнера. – Режим доступа: <http://be5.biz/ekonomika/mkiv/13.htm>
6. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 : національний класифікатор України від 11.10.2010 [чинний з 01.01.2012] [Електронний ресурс] // Ліга-закон. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN61334.html
7. Internatioanl Standart Industrial Classification of all Economic Activities (ISIC), Rev.4 / United Nations, Departement of Economic and Social Affairs [Электронный ресурс] // United Nations. – Режим доступа: http://unstats.un.org/unsd/publication/seriesM/seriesm_4rev4e.pdf
8. System of national accounts 2008 / European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank [Электронный ресурс] // United Nations. – Режим доступа: <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>
9. STAN Indicators (2005 edition) 1980-2003 [Электронный ресурс] / OECD. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/dataoecd/3/33/40230754.pdf>.
10. Лопатников Л.И. Экономико-математический словарь [Электронный ресурс] : словарь современной экономической науки. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Дело, 2003. – 520 с. – Режим доступа: <http://slovari.yandex.ru/~книги/Лопатников/>
11. Красильников О.Ю. Оценка качества структурных сдвигов в экономике / О.Ю. Красильников // Современная российская экономика: тенденции, противоречия. Деп. в ИНИОН РАН 22.07.2004. № 58800. – С. 2–6.
12. Кошелев А.Н. Национальная экономика [Электронный ресурс] / А.Н. Кошелев. – Режим доступа: http://www.e-reading.org.ua/bookreader.php/103738/Koshelev_Nacional%27naya_ekonomika.html

13. Структурні диспропорції в економіці України [Електронний ресурс] Структурні диспропорції в економіці України. (за даними таблиць «витрати-випуск» 2001-2008 рр.) Київ 2010: офіц. веб-сайт. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/file/link/161267/file/SD_2010.pdf.
14. Прогнозування та моделювання структурних зрушень на середньострокову перспективу на основі міжгалузевої динамічної моделі : звіт про НДР (заключний) : 07-10 / Науково-дослідний економічний інститут; кер. Б.М. Щукін; викон С.П. Івахненко, І.В. Ковальов, Н.І. Шабранська, А.М. Куканова, М.О. Борода, Д.А. Дегтярьов, В.В. Гончаренко, М.О. Дуда. – 2010. – 259 с. – № ДР 0111U002822.
15. Розроблення пропозицій щодо формування державної інвестиційної політики та механізму її реалізації відповідно до визначених пріоритетів : звіт про НДР (заключний) : 1.3-11 / Науково-дослідний економічний інститут; кер. О.Ф. Михайленко; викон. Е.С. Чмир, С.В. Захарін, С.І. Лихолет, О.Л. Черненко. Т.І. Павлик. – 2011. – 277 с. – № ДР 0111U006023.
16. Беседін В.Ф. Моделювання структурних зрушень в економіці держави / В.Ф. Беседін, А.В. Циганюк // Тенденції і пропорції розвитку економіки України : [монографія / за ред. докт. екон. наук, проф. В.Ф. Беседіна]. – К.: НДЕІ – 2005. – 458 с.
17. Циганюк А.В. Науково-методичні основи аналізу та прогнозування структурних зрушень за основними агрегатами ВВП на стадії виробництва: дис. ... канд. екон. наук: спец 08.00.03 / А.В. Циганюк. – К., 2009. – 180 с.
18. Фещенко О.Л. Оцінка ефективності та регулювання структурних зрушень промислового виробництва: дис. ... канд. екон. наук: спец 08.07.01 / О.Л. Фещенко. – К., 2004. – 177 с.
19. Чмир О.С. Комплексне оцінювання структурних зрушень в економіці / С.В. Захарін, О.Ф. Михайленко, О.С. Чмир // Формування ринкових відносин. – 2011. – № 9. – С. 3–7.
20. Скворцова Г.Р. Структурные и институциональные факторы экономического роста / Г.Р. Скворцова // Мировая экономика и международные отношения. – 2010. - № 3. – С. 73–81.
21. Глазьев С.Ю. Развитие российской экономики в условиях глобальных технологических сдвигов [Електронний ресурс] / С.Ю. Глазьев. - Режим доступу: <http://spkurdyumov.narod.ru/GlazyevSUr.htm>
22. Акаев А.А. Управление динамикой экономического развития с помощью структурных сдвигов / А.А. Акаев, А.И. Сарыгулов, В.Н. Соколов // ДАН, 2009, том 429, №2. – С. 168-173.
23. Breaking In and Moving Up: New Industrial Challenges for the Bottom Billion and Middle-Income Countries / Industrial Development Report, UNIDO. – 2009. – 146 p.
24. Isaksson Anders. Structural Change and Productivity Growth: A Review with Implications for Developing Countries / working paper 08/2009, UNIDO Vienna. – 2010. – 30 p.
25. Structural Change and Growth: Trends and Policy Implications / Directorate for Science, Technology and Industry. – OECD, 23 p.
26. The OECD STAN database for Industrial Analysis [Електронний ресурс] // Organisation for Economic Co-operation and Development. – Режим доступу: http://www.oecdwash.org/PUBS/ELECTRONIC/SAMPLES/stan_fulldoc2004.pdf

Шабанова О.А.

ГОУ ВПО «Ульяновский государственный университет»,

Российская Федерация

УСТОЙЧИВЫЕ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ КАК ИНСТРУМЕНТ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАН ЕС

В большинстве стран ЕС развитие сферы государственных закупок сопровождается повышением их инновационной, экологической и энергосберегающей составляющей в связи с реализацией концепции государственного регулирования экономики, направленной на обеспечения устойчивого производства и потребления. Точкой отсчета развития данной концепции является Гетеборгский Европейский Совет в июне 2001 года и принятие Стратегии Устойчивого Развития ЕС, а в дальнейшем утверждение Плана действий по устойчивому потреблению, производству и устойчивой промышленной промышленной политике в 2006 году. В широком смысле понятие «устойчивое потребление и производство» (УПП) определяется как целостный подход к минимизации воздействия на окружающую среду и максимизации социальных выгод, связанных с производством и потреблением. Основными задачами политики УПП в настоящее время являются ослабление зависимости между экономическим ростом и ухудшением состояния окружающей среды, внедрение в политику УПП понятия «жизненный цикл», повышение качества жизни без усиления негативного воздействия на окружающую среду, предотвращение «рикошетных последствий», когда увеличение потребления опережает технологические достижения и рост производительности. Решение таких задач требует широкого вовлечения различных секторов экономики, – сельскохозяйственного, энергетического и транспортного, строительного, промышленного, а также торговых и финансово-экономических структур [3].

Учитывая большой объем государственных закупок в странах ЕС, который по различным оценкам варьируется от 5 до 16% ВВП, значительное увеличение экономической прибыли и решение задач УПП может быть достигнуто пос-

редством использования программы государственных закупок с учетом экологических, ресурсосберегающих и инновационных аспектов в рамках так называемой системы sustainable public procurement (устойчивые госзакупки в целях социально-экономического развития). Данный подход предполагает использование в процедурах госзакупок таких критериев оценки предложений их участников как уменьшение объемов выбросов загрязняющих веществ и отходов, рост энергоэффективности, прирост экологически чистых продуктов, создание новых рабочих мест, инновационность и высокотехнологичность производства. Среди европейских стран наиболее комплексные и масштабные задачи в области подобного рода госзакупок поставлены в Великобритании. В рамках реализации специальной программы "План действий правительства в сфере государственных закупок для устойчивого развития" определены приоритеты, призванные обеспечить развитие инновационной функции системы общественных закупок в целях экономии электроэнергии, водопотребления, сокращения отходов, повышения эффективности использования невозобновляемых видов ресурсов. Так, при ежегодном объеме закупок 150 млрд ф. ст. правительство ставит задачу обеспечить к 2020 г. экономию электроэнергии на сумму около 1 млн ф. ст. и водопотребления – на 30 тыс. тонн [3]. По различным данным в случае реализации программы государственных закупок, учитывающей задачи энергосбережения, во всех государственных учреждениях ЕС удалось бы предотвратить выброс 60 млн. тонн CO². Если бы все государственные учреждения ЕС стали закупать более энергоэффективные компьютеры, а остальной рынок последовал бы их примеру, то это выразилось бы в предотвращении выброса 830 тыс. тонн CO². Если бы все государственные учреждения ЕС закупили водосберегающее сантехническое оборудование, это уменьшило бы потребление воды на 200 млн. тонн.

Следует отметить, что в странах ЕС политика УПП в части госзакупок направлена скорее на регулирование завышенного уровня потребления, тогда как в развивающихся странах в рамках данной политики необходимо больше сконцентрироваться на увеличении эффективности производства, потребления

и использования ресурсов, и с этой целью инициировать поддержку государственных закупок с учетом экологических, инновационных и энергосберегающих аспектов как на политическом, так и на практическом уровне. Вместе с тем, нельзя не отметить существующие в этих странах институциональные ограничения для реализации названных задач: нехватка организационной, финансовой и политической поддержки на всех уровнях, дефицит информации о методах разработки и внедрения экологических, энергосберегающих и инновационных критериев в процедуры госзакупок, риски удорожания госзакупок в силу высокой цены экологически безопасных и инновационных товаров и услуг, сомнения в возможностях госзакупок стимулировать конкуренцию в сфере инновационного, экологичного и ресурсосберегающего бизнеса [1]. В случае преодоления указанных ограничений возможен переход к новому качеству госзакупок, который позволит обеспечить эффективность их использования в развивающихся странах в качестве инструмента реализации задач социально-экономического развития.

Список использованных источников:

1. Развитие низкоуглеродной и энергоэффективной экономики. Возможности адаптации мирового опыта при реализации Федерального закона «Об энергосбережении и повышении энергетической эффективности». – М.: WWF России, 2010. – 48 с.
2. Смотрицкая И. Государственные закупки и формирование инновационной экономики / И. Смотрицкая, С. Черных // Вопросы экономики. – 2010. – № 6. – С. 108–111.
3. Устойчивое производство и потребление в странах Юго-Восточной Европы и Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии. Совместный доклад ЮНЕП–ЕАОС о полученных уроках и возможностях, №3, 2007. – Копенгаген, ЕАОС, 2008. – 99 с.

Шандрук С.М.

м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У РЕСПУБЛІЦІ СІНГАПУР

Ефективність розвитку економіки країни залежить від належного здійснення державного регулювання. Починаючи з 1965 року, Сінгапур рухався у напрямку стрімкого розвитку економіки держави на глобальному рівні. Ринковий механізм країни формувався на основі правового державного регулювання, яке опиралося на історичні, культурні та національні традиції, в яких відсутня універсалізація та домінує свобода у виборі форм і засобів розвитку.

Усвідомлюючи вагому роль того, що розвиток малого та середнього бізнесу напряму впливає на ступінь розвитку економіки держави, Республіка Сінгапур застосовує ряд інструментів державного регулювання щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємництва держави.

Головним зняряддям Сінгапуру у боротьбі за стале економічне зростання стає бізнес-клімат та умови для ведення бізнесу. Згідно даних, опублікованих американським фондом Heritage Foundation за 2011 рік, індекс економічної свободи Республіки Сінгапур становить 87,5, що який рік поспіль забезпечує країні 2-е місце в даному глобальному рейтингу та загальна оцінка залишається значно вищою, ніж середні світові показники. Іншими словами, економіка Сінгапуру є найпривабливішою для ведення бізнесу. Якщо порівняти з Україною, то ми займаємо лише 163 місце із 179 можливих у даному рейтингу.

Держава створює привабливий інвестиційний клімат, де діє пільгова податкова політика по відношенню до малого бізнесу, пов'язаного із залученням іноземного капіталу та відсутнє мито на переведення прибутку.

За даними дослідження, здійсненого міжнародними експертами із CNN Time Warner Group на початку 2011 року, Сінгапур займає 5 місце у світі по сприянню розвитку малого бізнесу в країні. Даний рейтинг свідчить про надання державою особливих пільг для малого і середнього бізнесу, що лише

починає свій розвиток та діяльність і виходить на світову арену. Тому досить не випадково в даній країні знаходиться більше 3,5 тис. відомих світових компаній, та більше 120 транснаціональних компаній мають тут свої представництва.

Державна політика Сінгапуру спрямована на тісну співпрацю підприємств і об'єднання їх у спілки. Робиться це з метою ефективного розподілу праці і для більш продуктивної роботи в області запуску нових сучасних технологій, виробництва нової продукції.

У Сінгапурі розроблені і впроваджені в життя десятки різноманітних програм пільгового кредитування підприємств малого та середнього бізнесу. Це і видача спеціальних позик, і страхування кредитів, і розподіл субсидій. З 2001 року для малих і середніх підприємств знижені процентні ставки. Так, при отриманні кредиту строком до 4 років діє ставка в 5% річних, а при отриманні довгострокового кредиту – 6,5%. Спеціальне пільгове кредитування передбачено для мікрофірм, чисельність персоналу яких не перевищує 10 осіб.

За таких умов, у Сінгапурі налічується близько 140 тис. підприємств малого та середнього бізнесу, це приблизно 92% від усіх підприємств країни. Малий бізнес покриває значну частину зайнятості населення і забезпечує приріст ВВП близько на 5-6% на рік.

У Сінгапурі було започатковано громадську організацію ASME (Association of Small & Medium Enterprises), що об'єднує представників малого і середнього бізнесу. ASME веде переговори з урядовими структурами, організовує для підприємців бізнес-клуби, зустрічі, тренінги. За допомогою даної організації здійснюється тісний зв'язок між малими підприємствами та державою.

Такі значні успіхи малого бізнесу були б неможливі без цілеспрямованої державної підтримки. Держава зацікавлена допомагати підприємствам малого та середнього бізнесу стати конкурентоспроможними на міжнародній арені. Для підтримки малих та середніх підприємств в Сінгапурі створено єдине на всю країну агентство Spring. Воно здійснює близько 100 різних програм державної допомоги підприємцям. Основними напрямками цієї роботи є:

- розвиток підприємницького потенціалу компаній малого бізнесу;
- надання консалтингових, бухгалтерських, інформаційних послуг підприємцям;
- конкретна допомога підприємствам за специфікою їх роботи;
- боротьба за якість і стандартизацію послуг та вироблених у країні товарів;
- вдосконалення структури підприємств малого бізнесу;
- підготовка кадрів для управління малим бізнесом

Сінгапурська модель державного регулювання малого та середнього бізнесу є прикладом унікального поєднання чіткого державного планування та ринкового механізму. Результатом державного регулювання є продуманий вибір галузевих пріоритетів, формування ключових галузей, індустріалізація економіки, перехід від імпортоорієнтованої моделі розвитку до експортної орієнтації, високих технологій і наукомісткого виробництва. Завдяки такому правильному та ефективному «втручанню» у діяльність малого та середнього бізнесу країни, держава займає лідируючі позиції у багатьох світових рейтингах і є процвітаючою та стабільною економікою.

Щипанова О.В.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В економічно розвинутих країнах участь держави відіграє провідну роль у процесі венчурного фінансування. З одного боку, така участь демонструє спроможність держави розділити ризики з інвесторами та розуміння необхідності збереження національних приватних капіталів на ринку своєї країни; з іншого боку – стимулює залучення національних коштів у реальний сектор економіки.

Усі заходи державної підтримки розвитку венчурного фінансування можна розділити на прямі та непрямі. Прямі заходи передбачають розробку конкретних механізмів державної підтримки, що спрямовані на підвищення пропозиції венчурного капіталу. Метою непрямих заходів є формування сприятливих для розвитку венчурного фінансування економічного середовища та інфраструктури. При цьому державна підтримка не має замінювати ринок приватного венчурного капіталу. Ключова роль уряду полягає у забезпеченні сприятливого середовища для інформованого і ефективного прийняття ризиків приватними інвесторами. Найефективніше залучення уряду розглядається як проміжна і тимчасова діяльність для уможливлення еволюційного розвитку приватного ринку. Первинною роллю уряду в цьому напрямку має бути забезпечення податкового та правового середовища, які б не перешкоджали функціонуванню ринків. Таким чином, держава має підтримувати вдосконалення підприємницької культури, створення фондових бірж для зростаючих компаній, а також інших структурних умов, що впливають на попит і пропозицію як формального, так і неформального венчурного капіталу. Надзвичайно важливим є також ефективне функціонування механізмів виходу інвесторів з ринку. Без належних засобів ліквідації як вдалих, так і невдалих інвестицій, діяльність на початкових стадіях виглядає малопривабливою навіть для досвідчених інвесторів.

Пріоритетними, на нашу думку, є непрямі (опосередковані) методи державної підтримки функціонування та розвитку системи венчурного фінансування в Україні. Саме така позиція відображена і в загальноєвропейських нормативних документах [2]. Основним завданням державної політики в Європейському Союзі вважають стимулювання надходження на ринок приватного венчурного капіталу.

Але в українських реаліях, за відсутності ефективних приватних фінансів, що мають надходити з комерційних ринків капіталу, уряд може позитивно впливати на ринок через надання ризикового капіталу. Держава може інвестувати безпосередньо до індивідуального портфолію компаній. В якості альтернативи, держава може інвестувати безпосередньо через надання фінансів

у якості командитного партнера в одному чи більшій кількості професійних венчурних фондів.

На основі аналізу світового досвіду пропонуються наступні заходи, які здатні пришвидшити розвиток венчурного фінансування в Україні.

1. Створення державного "фонду фондів", метою якого буде формування венчурних фондів разом з приватним капіталом. На нашу думку, бюджетні кошти цим фондом мають спрямовуватись на реалізацію інноваційних проектів переважно в формі пільгових кредитів, причому із застосуванням послідовних траншів. Застосування цієї схеми надає право контролювати виконання кожного з етапів проекту і у випадку порушення строків або невиконання інших умов, призупиняти його фінансування. На наш погляд, на законодавчому рівні необхідно встановити як мінімальний так і максимальний обсяг фінансування для реалізації одного інноваційного проекту. Це дозволить не тільки більш раціонально використовувати грошові кошти, але й попередити можливі зловживання з боку працівників фонду, що беруть участь в видачі кредитів.

2. На основі аналізу досвіду США [3] вважаємо за необхідне розширити перелік застосованих в Україні механізмів стимулювання розвитку венчурного фінансування шляхом впровадження практики надання державних гарантів за позиками венчурних фондів.

3. Впровадження податкових стимулів при інвестуванні в нові малі форми господарювання. Інвестиції, що спрямовуються в наукоємні галузі, не мають оподатковуватись взагалі, або ж на них повинен поширюватись податковий кредит. Це стимулюватиме вкладання коштів приватними інвесторами та приватними особами. Держава взагалі здатна відмінити оподаткування новостворених наукоємних виробництв, оскільки матиме більший соціальний ефект у вигляді нових робочих місць та розвитку технологій, аніж від оподаткування новостворюваного підприємства.

Незважаючи на характер державних інтервенцій, уряд України має враховувати довгострокову перспективу на основі наявного світового досвіду. Перед будь-якою інтервенцією уряд повинен розробити план згортання своєї участі

з чіткою метою, що має бути досягнута. Відповідно, урядові програми щодо венчурного капіталу повинні періодично оцінюватися. Важливим критерієм для оцінювання успішності програми є здатність фондів венчурного капіталу чи малих фірм, що створені у її рамках, існувати на комерційній основі незалежно від будь-якого безпосереднього втручання держави, тобто здатність створювати привабливий, з поправкою на ризик, рівень прибутковості.

Список використаних джерел:

1. Ковалишин П. Формування інвестиційного клімату та ефективність діяльності на ринку венчурного інвестування / П. Ковалишин // Економіст. – 2009. – №2. – С. 44-47.
2. Leitlinien der Gemeinschaft für staatliche Beihilfen zur Förderung von Risikokapitalinvestitionen in kleine und mittlere Unternehmen. 2006/C 194/02 // Amtsblatt Nr. C 194 vom 18. 8. 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sfg.at/>
3. Brander J. The Effects of Government-Sponsored Venture Capital: International Evidence / J. Brander, Q. Du , T. Hellmann [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://strategy.sauder.ubc.ca/hellmann/pdfs/BranderDuHellmannJune2010.pdf>

Ясько Ю.І.

Київський національний торговельно-економічний університет, Україна

СТРАТЕГІЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сучасний стан розвитку конкурентних відносин значно впливають глобалізаційні процеси. Сьогодні конкурентна політика не може залишатися в межах окремих країн, вона стає предметом міждержавної координації та взаємодії. Глобалізація економіки модифікує процеси конкуренції на світових ринках і тому, змушує державу пристосовувати конкурентну політику відповідно до цих умов. Світова фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. посилила конкуренції на світових товарних ринках внаслідок утруднення умов міжнародного товарного обміну.

В цих умовах стратегія конкурентної політики в Україні не може розроблятися і реалізовуватися не враховуючи світового досвіду прийняття і застосування конкурентного законодавства [1]. Тому аналіз формування конкурент-

ного законодавства та розвиток конкурентної політики в європейських країнах з перехідною економікою і насамперед країн, що входять до Співдружності незалежних держав (СНД), являється досить доцільним та практично необхідним з точки зору використання цього багатого досвіду для розвитку конкурентних відносин в Україні.

Створення правової бази конкурентної політики в країнах-членах СНД, відбувалося в складних умовах, оскільки були відсутні відповідні спеціалісти, а досвід розвинутих країн неможливо перенести в умови перехідної економіки.

В даний час конкурентна політика, що проводиться урядами країн СНД спрямована на забезпечення умов для ефективного функціонування ринків і сприяння приватної ініціативи. Відповідні конкурентні відомства, створені в країнах СНД, здійснюють державний антимонопольний контроль та сприяють розвитку ринкових відносин на основі ефективної конкуренції [5].

Сьогодні в країнах СНД конкурентна політика відіграє провідну роль, що позитивно впливає на економічний розвиток. За останні двадцять років політика в області конкуренції була проведена в більшості країн СНД в рамках широких економічних реформ (вони стосувалися умов приватизації та політики демонополізації національної економіки, захисту прав інтелектуальної власності, захисту прав споживачів, лібералізації зовнішньої торгівлі та ін.), також були утворені відповідні регулюючі органи.

Таким чином, інтеграція країн СНД у світову економіку вимагає як удосконалення антимонопольного регулювання в цих країнах відповідно до міжнародних принципів і норм, так і активного застосування досвіду країн, що мають тривалі традиції в означеній сфері, включаючи країни СНД [4]. Все це дасть змогу країнам з перехідною економікою, в тому числі і Україні, розробити ефективну та дієву стратегію конкурентної політики та забезпечити своєчасну її реалізацію в межах своєї національної економіки.

Тому, в епоху глобалізації мета конкурентної політики окремої країни повинна полягати в тому, щоб визначити допустимість тієї чи іншої практики економічних агентів з точки зору її впливу на конкуренцію у світових масштабах [3].

Кожна держава при реалізації стратегії конкурентної політики, в залежності від стану розвитку конкуренції на національному ринку, повинна обрати відповідну форму конкурентної політики: захисну чи наступальну.

Захисна конкурентна політика покликана перешкоджати виникненню невиправданої монопольної влади і обмежується, як правило, антимонопольними заходами. Наступальна конкурентна політика націлена не просто на обмеження монопольної влади, а й на створення конкурентних механізмів і конкурентного середовища, що не може бути здійснено тільки лише заходами антимонопольного регулювання [2].

В стратегії конкурентної політики держави, з точки зору глобалізації, все більшого значення набуває протидія картельним змовам. Типовим прикладом державного контролю за ціновими процесами є рішення Європейської Комісії (грудень 2010 р.), яка оштрафувала 5 виробників рідкокристалічних дисплеїв на 648,9 млн. EUR за участь у ціновій змові. Участь у картелі взяли компанії «Samsung Electronics», «LG Display of Korea», «AU Optronics», «Chimei InnoLux Corporation», «Chunghwa Picture Tubes» та «HannStar Display Corporation». Компанія «Samsung Electronics» уникла покарання у рамках програми пом'якшення відповідальності, оскільки повідомила Єврокомісію про факт змови, яка тривала 5 років. Як показало розслідування, виробники дисплеїв визначали цінову політику, обмінювалися конфіденційною інформацією щодо майбутніх обсягів виробництва та максимального використання виробничих потужностей. Це відбувалося під час таємних нарад. Суми штрафів, накладених на учасників картелю: Samsung – 0, LG Display – 215 млн, AU Optronics – 116,8 млн, Chimei InnoLux Corporation – 300 млн, Chunghwa Picture Tubes – 9,025 млн, HannStar Display Corporation – 8,1 млн EUR [6].

Таким чином, підводячи підсумки по даній проблематиці, ми дійшли висновку, що при розроблені та реалізації стратегії національної конкурентної політики, важливим та нагальним для більшості країн світу, в тому числі і для України, є міжнародне співробітництво у сфері економічної конкуренції. Оскільки, підвищення ефективності світової економіки, подальший успішний роз-

виток торгівлі між країнами світу, поліпшення загального економічного добробуту споживачів товарів і послуг неможливі без посилення ролі конкурентної політики, як засобу регулювання економічних відносин не тільки в середині окремих країн, а й на міждержавному рівні.

Список використаних джерел:

1. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: монографія / за заг. ред. В.Д. Лагутіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 308 с.
2. Государственная конкурентная политика и стимулирование конкуренции в Российской Федерации : монография : в 2-х т. / [В.И. Якунин, С.С. Сулакшин, Н.Е. Фонерева и др.]; под общ. ред. С.С. Сулакшина. – Т. 1. – М.: Научной эксперт, 2008. – 416 с.
3. Конкурентоспроможність національної економіки / за ред. докт. екон. наук Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582 с.
4. Усманов А. Про перспективи розвитку Співдружності Незалежних Держав у сфері економіки й завдання антимонопольних органів Співдружності // Конкуренція: Вісник Антимонопольного комітету України. – 2010. – №4. – С. 23-24.
5. Yacheistova N. Competition policy in countries in transition – legal basis and practical experience / N. Yacheistova // UNCTAD policy series. – New York, Geneva: UNCTAD, 2000. – 55 p.
6. Антимонопольний комітет України [Електронний ресурс]: офіційний сайт Антимонопольного комітету України. – Режим доступу: http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=190826&cat_id=177207

ЗМІСТ

<i>Баклан О.В.</i> Адміністративно-правове сприяння залученню інвестицій у сферу підприємництва	3
<i>Берідзе Н.Н.</i> Експансія як джерело цивілізаційного розвитку	6
<i>Білій А.І., Бершадська Т.І.</i> Роль державного регулювання в економічному розвитку Франції	9
<i>Білій А.І., Панасенко Д.О.</i> Державне регулювання економіки США	12
<i>Більовський О.А.</i> Державна житлова політика: актуальні аспекти європейського досвіду	15
<i>Волошин С.Д., Гавриш В.П.</i> Вплив державного регулювання на природу циклічності макросистем: національний та світовий досвід	18
<i>Грошев І.Л., Грошева Л.І.</i> Інтегративний аспект міграційної політики ...	27
<i>Івашук Ю.П.</i> Клієнтарні зв'язки як можливий чинник виникнення корупції.....	30
<i>Ільїнський В.В., Татюк О.Ю.</i> Влияние государственного регулирования на экономическое развитие Японии	32
<i>Имамов М.М.</i> К вопросу совершенствования системы денежного обращения в целях обеспечения экономической безопасности реализации национальных проектов в России	37
<i>Коваль О.П.</i> Проблеми державного регулювання та нагляду: пенсійний аспект	40
<i>Лук'яненко Н.Ю.</i> Справедливий перерозподіл доходів: соціалізація економіки або шлях до утриманських настроїв у суспільстві? .	45
<i>Никабадзе И.Н.</i> Государственное регулирование и саморегулирование в экономике	50
<i>Олейник В.В.</i> Державне регулювання транскордонного співробітництва України	54
<i>Підмогильний О.О.</i> Російський досвід регулювання державних закупівель.....	58
<i>Поперечна О.М.</i> Сутність поняття «стратегія»	66
<i>Сазонець О.М., Ковальчук К.В.</i> Організаційно-правові основи діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні	69
<i>Салашенко Т.І.</i> Енергоефективність як критерій інноваційності національного господарства	72

<i>Стасюк Ю.М., Юр'єв С.Ю.</i> Державне регулювання розвитку венчурних фондів України	76
<i>Черненко О.Л.</i> Сучасні засади оцінювання структурних зрушень в економіці	79
<i>Шабанова О.А.</i> Устойчивые государственные закупки как инструмент социально-экономического развития стран ЕС	86
<i>Шандрук С.М.</i> Державне регулювання малого та середнього бізнесу у Республіці Сінгапур	89
<i>Щипанова О.В.</i> Напрями державного регулювання венчурного фінансування в Україні	91
<i>Ясько Ю.І.</i> Стратегія конкурентної політики держави в умовах глобалізації	94

Наукове видання

Мови видання: українська, російська

СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
молодих учених та студентів
(17–18 лютого 2012 р.)

У п'яти томах

Том 2. Державне регулювання
економічного розвитку країн світу

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор *Біла К.О.*
Дизайн обкладинки *Косолапов О.В.*
Технічний редактор *Капуш О.Є.*

Здано до друку 14.02.12. Підписано до друку 15.02.12.
Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – різнограф.
Ум.др.арк. 5,12. Тираж 100 пр. Зам. № 0212-03.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402
тел. +38 (067) 972-90-71
www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com